

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Egyúttal a Kolozsvártt létesített 1848—49. orsz. ereklye-múzeum, Abony városi, alsó-fejérmegyei, bácsmegyei, Baja városi, belső-szolnokmegyei, brassói, budapesti, csongrádmegyei, fehérmegyei, gömörmegyei, hontmegyei, kolozsvári, maros-vásárhelyi, szabolcsmegyei, szentesi, tolnamegyei, tordai, torontálmegyei, török-becsei, vasmegyei honvéd-egyletnek, valamint a kolozsvári márczius 15-iki állandó bizottság, a Kossuth-bizottság és Vasvári-kör hivatalos közlönye.

SZERKESZTŐ-BIZOTTSÁG:

Inczedy Sámuel nyug. ezredes-elnök, Szigethy Miklós ezredes, Végh Bertalan ezredes-alelnökök, Esterházy Miguel gr., Finály Henrik dr., Gámán Zsigmond, Gyarmathy Miklós, Huszár Sándor br., Kőváry László, Martin Lajos dr., Sárkány Ferencz, Szabó Sámuel és Szász Gerő.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KUSZKÓ ISTVÁN,

az ereklye-múzeum őre.

RENDES MUNKATÁRSÁK:

Alsó-Kubinból: Bulla György. **B.-Hunyadról:** Gyarmathy Zsigmond, Gyarmathy Zsigmondné. **Beszterczéről:** Csernátóni Gyula dr. **Brassóból:** Baráczy Sándor, Koós Ferencz. **Bpestről:** Benedek Elek, Bethlen Miklós gr. id., Degré Alajos, Gelich Richárd, Hegedüs István dr., Helfy Ignác, Hentaller Lajos, Horváth Boldizsár, Jakab Elek, Jókai Mór, Károlyi Gábor gr., Kreith Béla gr., Pulszky Ferencz, Szász Róbert, Szinnyey József id., Tisza László, Torma Károly. **Deésről:** Kádár József. **K.-Vásárhelyről:** Balogh Vendel dr. **Kolozsvárról:** Bartha Miklós, Benel Ferencz, Deáky Albert, Ferenczy Zoltán dr., Gyalui Farkas dr., Hegyesy Vilmos, Hory Béla, Jékey Aladár, Kovács János, Lóvei Klára, Magyary Mihály, Mayer János, Sebesi Samu, Veress Endre. **Tordáról:** K. Weress Sándor. **Losoncziáról:** Kováts Sándor. **Lugosról:** Dengi János dr. **M.-Vásárhelyről:** Imreh Sándor. **Nagybányáról:** Törökfalvi Pap Zsigmond. **Nagy-Sajórol:** Sebestyén József. **Nagyváradról:** Hegyesi Márton. **Nyiregyházáról:** Krudy Gyula. **Sátoralja-Ujhelyről:** Matolay Etele. **Sepsi-Szent-Györgyről:** Várkonyi Endre. **Székely-Udvarhelyről:** Ugron Gábor, Vajda Emil dr. **Tordáról:** Borbély György. **Vizaknáról:** Szentkatolnai Bakk Endre.

(Kolozsváriak előfizethetnek s hirdetések is adhatnak fel a kihordónál vagy pedig Böckel Károly főtéri s a Közművelődés-nyomda beltorda-utczaí üzletében.)

Szerkesztőség és kiadóhivatal, hová a lapot illető minden küldemény intézendő: Kolozsvárt, Széchenyi-tér 27. sz. Orsz. Tört. Ereklye-Múzeum helyiségében.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Ára negyedévre 1 frt. — Külföldre 1 frt 25 kr.

A lap az első számtól megrendelhető. Díszes borítékba kötve az I. évf. ára 5 frt.

TARTALOM:

	Oldal		Oldal
Levél Délamerikából, Czecz János tábornoktól.	65	Halálozások:	
Válasz Czecz János tábornoknak. Kuskó István, az ereklye-múzeum öre.	66	Nagy Boldizsár. — Markovits Endre. — Várady Dániel.	71—72
Okmánytár:		A Vasvári-kör. ünnepi gyűlése.	72—73—74
Kézdivásárhely polgárságának üdvözlölete Teleki Sándorhoz	67	Az aradi múzeum megnyitása.	74
Ujabb adatok Vasvári Pál halálához. (Vége köv.) Hegyesi Mártontól.	67—68	Vasvári iratok a Csányi levéltárban. Kuskó István.	74—75
Tárcza:		A XI. Társas-estély	75
A vegyes korszak kezdetén. Lóvei Klára egykorú jegyzete Vasvári előadásáról. — Amerika rokonszenve a magyar szabadságharcz férfiai iránt. (Vége köv.) Fornet Kornél honv. őrnagy, volt ezredes az észak-amerikai hadseregben.	68—69	Különlélek:	
Levelezés:		Petőfi-emlékszobor a segesvári csatatéren. — Rózsa Sándor pisztolyai. — Honvédeképek a tordai honvédegyletből. — Rácz Pál, a mártir. — Az 1848—49-es honvédegyletek által 1867. óta felállított emléktárgyak albuma. — Amerikában szobrot emelnek Kossuthnak. — Az „Aranykönyv“ 121—128. oldala van mai számunkhoz mellékelve.	75=76
Hogy ünnepelte meg Kossuth 1849-ben márczius 15-ét? Székely József.	70	Szerk. üzenetek:	
Honvéd-egyletek köréből:		P. Zs. Nagybánya. — Br. A. B. A. d. — Ferenczi Ferencz. — Havasalyi Szászrégen. — Lóvei Klára Budapest. — Szánthó Ákos, Sz.-Udvarhely.	76—77
Adjunk segítyt öreg honvédeinknek. B. Gy.	70	Márczius 15. ünnepélyek:	
A zentai honvéd-egylet 25 éves multja és új szervezkedése. Székfü György, 1848—49-es honvéd.	70—71	Magyarország nemzeti ünnepe. (Rövid összeállítás az ország ünnepélyeiről.) (Folyt. a boríték 3-ik oldalán.)	77—80

BCU Cluj / Central University Library Cluj

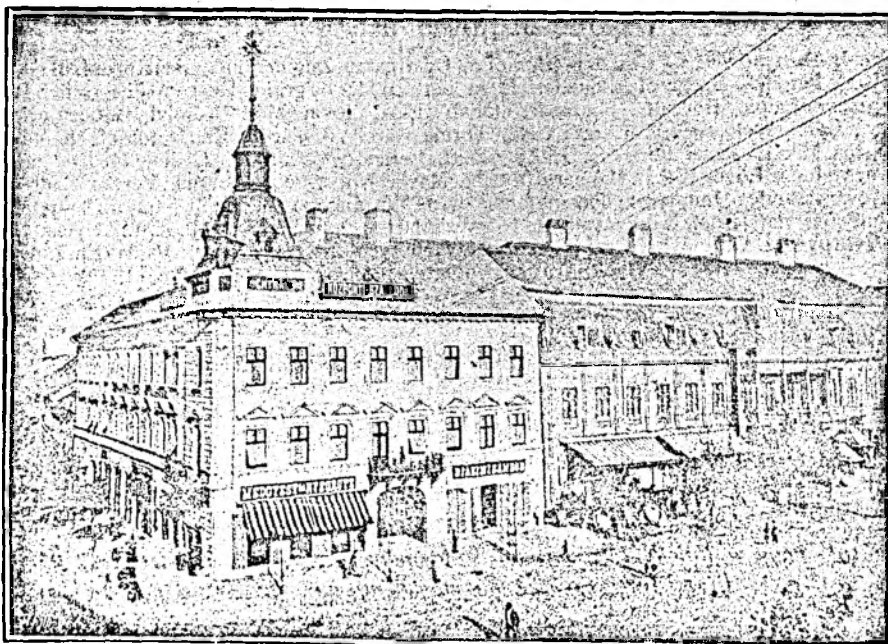
NAGY GÁBOR

Központi szállodája, étterme és kávéháza

KOLOZSVÁRT,

a Bánffy-palota mellett, a város központján, 36 utczára nyíló szobá a legmodernebb, egészen új berendezéssel, kilátással a főtérre, a goth székesegyházra és három főutczára.

Telephon összeköttetés. Társas- és magánkocsi-közlekedés minden vonathoz.

Mérsékelt szobák. Minden szobában árjegyzék. Tisztaság és pontos szolgáltatásra kiváló gond van fordítva. Kávéház, nyári és téli étkező helyiségek. Nagy díszterem, mely bálok, társas étkezések, felolvasások és hangversenyek tartására alkalmas.

Utazóknak a legkényelmesebb lakás.

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Hirdetések a kiadóhivatalban vétetnek fel.

Felelős szerkesztő:
KUSZKÓ ISTVÁN,
az ereklye-múzeum őre.

A lapszemléi és anyagi részét illető közlemények az ereklye-múz. őre címére küldendők.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Kolozsvár, Széchenyi-tér 27. sz.Előfizetési díjak:
 $\frac{1}{4}$ évre 1 frt, $\frac{1}{2}$ évre 2 frt, egy évre 4 frt.

Kéziratok nem adatnak vissza.

Levél Délamerikából, Czecz János tábornoktól.

Lapunk szerkesztője e hó 19-én Czecz János tábornoktól az emigráció e kiváló tagjától az alábbi szép levelet kapta.

Sud-America

Buenos-Aires február, 22-én 1893.
(bordobh 1837.)Kuszkó István úrnak
a „Történelmi Lapok“ szerkesztőjének

KOLOZSVÁR.

Tisztelt Honfitárs!

Már egy néhány hó óta rendszeresen veszem az Ön szerkesztősége alatt megjelenő „Történelmi Lapok“ számait. Ha mindeddig nem jelentém ki Önnek hazafias köszönetemet, hogy ez alkalommal szíves volt egy már csaknem „verschollen“-nak tekintett régi honvédről megemlékezni, oka csak az évek sulyában kereshető, mely napról-napra inkább érezteti magát. Azonkívül vártam egy barátomtól választ a felől, ha kérésem szerint megküldött volt-e egy évi előfizetést vagy nem; hogy így hozzájárulhattam-e a valóban székely-magyar érzélem lelkes nyilatkozat terjesztéséhez és felvirágzásához.

Valóban jól esett és mélyen megindított ez új világrészben, majdnem 4000 mértföldnyi távolságban, negyvenhárom év után, ismét találkozni a néhai vörössapkások dicső hős parancsnokával, Inczedy Samu ezredes régi bajtársammal, báró Huszár Sándor volt hadsegédemmel, gróf Esterházy Miguel, Végh Bertalan s mind a többi vitéz társaimmal és látni, hogy annyi balsors, szenvedés és annyi nyomor után büszkén mondhatom: „Él magyar! Áll Buda még!“ S épen Kolozsvárt, Erdély régi fővárosában újból szemlélni a valódi magyar honszeretet áldozatkészségét! Hiába! Ha a dunai és tiszai puszták fentartják Petőfi emlékében a hazaszerető huszárt, úgy Erdély gyönyörű völgyeiben rejtődik az igaz székely és magyar hűsége, rendületlen hazaszeretete és áldozatkészsége, melynek példái a Wesselényiek, a Bethlenek, a Telekiek és Bánffi-ak.

Adja Isten, hogy ez érzést örököljék Erdély minden fia is hogy ha (mitől Isten mentsen,) újból veszély fenyegetné nemzetünket, mindnyájan újból seregeljünk a dicső honvéd-zászló szárnyai alá s gyalog vagy lóháton, ágyuval és karddal vagy csak bottal, ha egyéb nem volna, mint 48-ban a székely sereg érkezett Segesvárra s onnan harmadnap Nagyszebenbe — magát felfegyverkezni. Adja Isten, hogy a régi székely bölcsődal, melylyel édes anyám elaltatni szokott, a helyett a hogy hangzék:

„Multadban nincs öröm,
Jövődben nincs remény,
Hanyatló szép hazám,
Miattad vérzem én.

fordíttassék erre:

Multadban dicsőség,
Jövődben sok remény,
Szeretett szép hazám,
Néked örök fényt várok én.”

Üdvözlöm Önben a volt honvédsereg összes tagjait és maradok hazafiui tisztelettel

Czecz János.

Mélyen Tisztelt Tábornok Ur!

Megilletődéssel olvastam örömmel vett sorait. A tavasznak a természetet felifjító, éltető lehellete nincs reám azzal a kellemes hatással, mint ezek a sorok, a melyek a másik féltékéről, az Uj-világból, e vén Európába kezeimhez jöttek, hogy egy sok szenvedésen és megpróbáltatáson keresztül ment öreg tábornok *ifju szivéből* a hazaszeretet melegét sugározzák lelkembe.

Egy könnyet ejtettem olvasás közben a levélre s ez: a megilletődés és öröm könnye volt.

Az ember cselekvéseit kétféle rugó vezeti. Az egyiknek gyökere az *agyban* van és onnan irányítja tetteinket. A másiknak a gyökere a *szívben* van és az agyvelőn keresztül ösztönzi munkára az embert.

Fájdalom, hova-tovább, mind szélesebb körben találkozunk olyan megtestesült gondolatokkal, a melyeknek termő talaja csak az ész és nem a szív is egyszersmind.

A hazafiság érzése és minden gondolata a szívben gyökerezik; Petőfi a szívével gondolkozott mindig, mikor a hazáról örök szép dalait írta.

Én a szívemre hallgattam akkor, a midőn vállalkoztam az „1848—49. Történelmi Lapok“ szerkesztésére. Három ilyen kezdeményezés bukott már meg amiénk előtt, a kilátás biztató, a biztatás pedig a tapasztalt és csak eszükkel gondolkozó férfiak részéről kecsegtető nem volt. Ennek daczára *mertem, küzdöttem és — győztünk*. Mert a midőn a cselekvés *komolyságát* felismerték, nem hagytak ám magamra azok, a kikben a *komolyság* párosul a *hazafias érzéssel*.

E munka közben a fáradoalmak enyhítéséül és jutalmául jóval több elismerés jutott osztályrészemül, mint kezdetben a nem biztató s épen nem kecsegtető kilátások mellett remélni, vagy álmodni mertem.

Mindezek között legszebb, legkedvesebb előttem az a levél, melyet Tábornok urtól vettem. Elismerés ez a multért, buzdítás és biztatás a jövőre.

Nem köszönöm meg, mert érzem, hogy ezért kevés ez az egy szó: *köszönet*.

Atérzem én azt, hogy habár 4000 mértföld s ebben a nagy Óceán van is közöttünk, a szívek akkor, a mikor a hazáért dobognak s a haza nagy napjain lelkesülnek, hosszabb magyarázat nélkül s a tengeren innen és a tengeren túl is — megértik egymást.

Tábornok Urnak 1849. május hava körül Nagyszebenben készült képét őrzi múzeumunk. Lapunk s ügyünk barátja: *Gidófalvi Géza* sietett ezzel a múzeumot gazdagabbá tenni. Fialat, daliás alak, fekete körszakállal, dús fürtökkel, mellén a két rendbeli vitézségi érdemjellel, ezen a képen Tábornok ur. A bajtársak, kik közül néhányat névleg is megnevezett, sűrűn látogatják e történelmi ereklyetárt, meg-meg állanak s elmerengenek a képen, mely visszavarázsolja emlékezetükbe a dicső multat, a győzelmes hadsereget s élén állott férfait.

Valószínű, hogy mindenik lelkében más-más gondolat keletkezik, de bizonyos, hogy mindenik lelkében a gondolat *egy érzésben* olvad össze.

Köszönet helyett tehát kérelemmel alkalmatlankodom Mélyen Tisztelt Tábornok Ur. Kegyeskedjék az *ifju szívvél* gondolkozó öreg tábornok arczképével is megajándékozni múzeumunkat, hogy a *mult* összeolvadjon a *jelennel* s az öregeknek kedvezésül, a fiataloknak pedig például szolgáljon a kettőből vont tapasztalat arra nézve: hogy mi-képen kell szolgálni a *jövendőt*.

S hogy a múlt és a jelen át legyen hidalva, Tábornok ur eseményekben dús, fényes eredményekben gazdag életéből egy-két vonást, egy-két epizódot, olyankor, a mikor ideje engedi, hálával venne lapunk és örömmel fogadnának a távolba is *szeretetüket és üdvözlötüket tolmácsoló bajtársak*.

Ezenkívül, akár a szabadságharcz idejéből, akár az emigráció idejéből bármily oly ereklye-tárgyat, a mi a mostani s a jövő nemzedéket a Tábornok urra s bent és kint teljesített cselekedeteire emlékezteti, kérve kér múzeumunk, hogy a *Mátyás király* házában a szabadságharcz emlékeinek legyen majd oly gyűjteménye, mely fiatalokat és unokákat, itt hegyeink között, lelkesedésre, hazaszeretetre buzdítson akkor is, a mikor már egyebütt megszüntek a szívükkel érezni s csak az eszükkel gondolkoznak.

A Mélyen Tisztelt Tábornok Urnak lekötelezett, tisztelő honfitársa

Kuszkó István,
az ereklye-múzeum őrö.

Okmánytár.

- Kézdi-Vásárhely polgárságának üdvözlete Teleki Sándorhoz.

Egy Teleki játszta volt kezére
Szép Hazánkat hitszegő Háznak;
De Te küzdessz visszaszerzésére
Sergeink közt, kik ezért csatáznak.

Az ármány már köztünk is kullogott,
És te jöttél, s szemünk felnyitád;
Lángszavakkal, mikbe lelked omlott,
Fiainkat harcra inditád.

S hogy emléked Nálunk fennmaradjon,
S éltet nyerjen szabad gondolat,
Nyomdánkat, mely szellem-élvet adjon
Működve im birjuk általad.

Idv neked, a honfi dicső pályán,
Hol kivívott érdemlomb tiéd;
Hős elszántság tengerbaj dagályán
S isten segély, hidd, véstől megvéd!

Kézdi-Vásárhely polgársága.

*

Múzeumunk *Teleki Sándor* ereklyéi szekrényéből közöljük a fentebbi (valószínűleg 1848-ból származó) üdvözlő-verset, mely díszes fekete nyomással rózsaszínű selyemszalag-lapra van nyomva, emléktábla alakban körülszedett mezőbe, melyet alól virágöv szegélyez.

Ujabb adatok Vasvári Pál halálához.

(Folytatás.)

Egy pillanatra csend lön, minő szokott lenni a halálos ítélet kimondása percében. De a gyújtó szónoklat hatott, a fiatalabb tisztek Vasvárihoz csatlakoztak, s azt a többség is elfogadta, nehogy gyávaságot vethessenek a szemökre, s abba Buzgó is beleegyezett, bár átérezte a leendő harc kétes kimenetelét. „Az élet és halál kockája el van vetve, — mondá, — minthogy a többség a dicsőség reményében a feketét választá, emlékeztetem, hogy viradatkor elég tág tér fog nyílni számukra, miként vezérük bátorságával vetélkedvén a csatában, kiérdemljék a dicsőség koszorúját, melyet a haza az érdemnek kiosztani nem késik.“ Ehhez képest a következő hajnalban, ennek tehát vasárnap kellett volna lennie, sorakoztak a honvédek, a 2. század székely a b.-hunyadi útat uralgó urgaslat elfoglalására küldetett; az oláhok vérszemet kaptak, s ki merészkedtek jöni az erdőből, de honvédeink visszaüttek őket s egy nagy faágyújokat elfoglalták. A dandár ez alatt haladt tovább a tisztáson, ekkor jelenté 2 huszár, hogy újra megtámadtattott a 2 székely század, 3 század gyalog s 1 szakasz huszár rohogott 2 ágyúval segélyükre, visszaverték az oláhokat, elfoglalták a hegycsücsöt s megszállották a b.-hunyadi útat. Az erdő közepén a csücs tövénél mintegy 3—4000 □ ölnyi tisztás tér terül el, a hadtest itt állapotott meg, szemközt az oláhok balra húzódtott zömével. A fegyvertűz lecsendesült s az előcsapat 2 ágyúval a hátulról

működő 2 ágyú fedezete alatt miuden nagyobb megtámadtatás nélkül, csak egyes lövésektől kísértetve, keresztül haladt a tisztáson, s a b.-hunyadi útat a torlaszoktól megtisztította. Ezen időközi csendet az oláhok erejük összpontosítására használták fel; s bal oldalról megtámadták az előre haladó hadtestet, de a homlokot változtatott ágyúk kartácsai által visszatereltettek az erdőbe, s a szemközti erdőt az előcsapat rohammal bevette, s útát nyitott magának az erdőn lefelé. Most került az utócsapatra a sor, s ez a folytonos tüzelés által átmelegedett ágyúkat nem használhattat. A lefele haladó utócsapatot, mely a Zrinyi- (helyesebben Rákóczi) csapatból és a 49-ik zászlóaly 2 századából állott, a Hév-Szamos medrétől 7—800 lépésnyire levő útmélyedésben jerikói zajjal mint zúgó fergeteg rohanta meg a fenyves rengetegből eltörő oláhság. Itt vivotott az élethalál harc. Pár percze ugyan feltartóztatta őket honvédeink sortűze, de kiszámítva, hogy a mély útban nem lehet az ágyút használni, újból folytatták a rohamot. Iszonyú öldöklés fejlődött ki az ágyúk körül, a melyeket minden áron meg akartak Vasvári és minden tiszt menteni. Vasvári kezébe ragadva csapatja zászlóját, berohant az ellenség közé, a lábai alá rogyott holtak csoportja magasra emelé alakját, míg végre a golyók zápora őt is leteríté. Az oláhok örömujjongása megreszkettette a levegőt, de azért a harc folyt tovább egész vadságában. Azonban megérkezett Buzgó a visszafordult előcsapattal, az előcsapat 2 ágyúja bele kartácsolt az oláhok tömör soraiba, s az előcsapat szuronyrohama kimozdítá helyökből az oláhokat s útát nyitott a megmaradtaknak a visszavonulásra, de a dandár harmada elhullott ezen harcokban.

Terjedelmesen közzöltük ezekben a Gojdich leírását részletes volta indokából. Mint szemtanúnak rajza, megérdemli ezt, habár nem egy tekintetben elüt is mások adataitól, mint azt részben alább érintendjük. A történelmi kritika majd ítéel az eltérések felett s ki hüvelyezi azokból az igazságot. Azonban Gojdich sem nevezi meg praecise az ütközet napját, s a mít e tekintetben mond, t. i. azt, hogy tavaszutó havában, tehát júniusban s leírása szerint vasárnap lett volna, mint az eddigi adatok után tudjuk, az is téves.

Az id. Szinnyei által hivatolt többi adatok: a „*Vasárnapi Ujság*“ 1868. évi 11. száma, a Jókai cikkei, s a Vasvári kiáltványa és személyleírása nem tartalmaznak semmi vonatkozást a Vasvári elestének körülményeire és idejére, s így azokat itten bátran mellőzhetjük.

Az id. Szinnyei által figyelmünkbe ajánlott s ezekben kelleleg méltatott adatok is tehát még inkább megerősítik azon különben is hivatalos adatokra alapított nézetemet, hogy a *mariseli ütközet napja július 6-án volt*. S ezek között minden esetre a legfigyelemre méltóbb és a legfontosabb a Pilhoffer István levele, ki mint szemtanu beszéli el az eseményeket, melyekben maga is, mint honvéd-hadnagy részt vett, ki szemével látta elesni Vasvárit s kinek leírásában semmiféle tévedés nem constálható.

S midőn ezekben bemutatom azon adatokat, nem mulasztatom el, hogy meleg köszönetemet ki ne fejezzem id. Szinnyei Józsefnek nagybecsű közleményéért, mert ezzel lehetővé tette a Vasvári elestére vonatkozó összes adatoknak együttesen való felöllehetését.

Végül föltett czéломhoz képest bemutatom az alábbiakban a Vasvári halálára vonatkozólag általam beszerzett adatokat.

Ezen lapok, illetve a mélyen tisztelt „Vasvári-kör“ eddig 3 oly egyént voltak szerencsések kikutatni, kik még ma is élnek azok közül, kik a mariseli ütközetben részt vettek, ezek: Pethő Károly, Horváth József és Kárniol Samu, az utóbbit illetőleg ugyan én az ő elbeszélésében foglalt absurd állítások után erről erősen kételkedem; a negyedik leendő az eddig jelzettek szerint Sebők Imre.

Én szerencsés voltam még kettőt fölfödözni. Az egyik dr. Kiss Ferencz, a 123-ik zászlóaljnak volt hadnagya s ma Biharvármegye főorvosa, a második pedig Borsoss József, szintén a 123-ik zászlóalj volt hadnagya s ma nyugalmazott jegyző Papfalván, Biharvármegyében.

S nemcsak fölfödöztem őket, hanem arra is fölkeríttem, hogy élményeiket szíveskedjenek leírni s rendelkezésemre bocsájtani. Ők ezt megtették s én élményeiket ide csatoltam ezennel beküldöm közlés végett az 1848—49. *Történelmi Lapok*-nak s levéltárában leendő elhelyezés végett a „Vasvári-kör“-nek.

Mindkettő részt vett a mariseli ütközetben s mindkettő leírja azt. Az ütközet uapjára ugyan egyik sem emlékszik pontosan s ezt ki is jelentik. Kiss azt hozzávetőlegesen rövid idővel Budavár bevétele utánra teszi, Borsoss pedig azt írja: „a csata napját biztosan nem tudom, de azt hiszem, hogy június 7-én lehetett“ Természetesen mindkettő téved, s ha a Borsoss júniusa nem tollhiba, július helyett, mindkettő egy hónapot, a mit illusztrál az is, hogy Kiss a 2 szebeni és a szászsebesi csata idejét július első napjaira teszi, holott, mint tudjuk,

amaz aug. 5-én és 6-án, emez pedig 12-én volt. Ebből csak az a tanúság, hogy nagy igaza van Pór Antalnak, midőn a János, küküllői főesperes életrajzában a „*Századok*“ f. é. februári füzetében azt írja, hogy az emlékezet nem a leghívebb tulajdonsága az embernek, minthogy azt a legjobb szándék mellett is többször megtéveszti.

Azonban így is meg van azon élményeknek az értékük. Különösen értékes tárgyunkra nézve Borsossnak a közleménye, nemcsak azért, mert igen részletes és kimerítő, hanem azért is, mert igen sok új adatot találunk benne. Leírja nevezetesen, hogy hogyan került oda a 49-ik zászlóalj egy százada, hogy mely csapatok indultak az ő tudtával a havasra, itt azonban egy párt kihagy, a miről bizonyára neki nem volt ndomása, s leírja a Rákóczi-csapat tisztí karát századonként. Egészen új és sehol másutt elő nem forduló dolog leírásában az, hogy egy lovas futár kézbesítette a visszavonulási parancsot a havason s hogy Buzgó még visszavezényelte volna a lejutottakat a vész színhelyére, de már akkor ott nem volt sem barát, sem ellenség, s a holtak úgy el voltak éktelenítve, hogy nem ösmertek föl közülök senkit, még Vasvárit sem. Leírja azt is, a mit különben már Horváth és Pilhoffer is említett, hogy a Rákóczi-csapat megmaradt része hogyan osztatott be az új 49-ik zászlóaljba, s hogy az aztán Zsibónál tette le a fegyvert. Most így aztán tudjuk a mariseli ütközetben el nem vérzett Rákócziak sorsát.

Hegyesi Márton.

(Vége köv.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

T Á R C Z A.

A vegyes korszak kezdetén.

— Lővei Klára egykoru jegyzete Vasvári előadásáról. —

Leviharzott három század az Arpádok kormánya alatt. A vihar nem sulytá le, hanem felvillanyozá a megédzett népet. Egy volt a nép és egy a fejedelem akarata, óhajta, s e kettős egység hatalmassá és erőssé tette a nemzetet. Ellenállt mindig a külső megtámadásoknak, s olyan volt mint vészdzúta erdő, mely a fergeteg után bár hullatja is leveleit, de annál üdőbb sarjai lesznek később.

Az ármány megirigyelte az erős nemzet virulását, s erőszakosan vetett véget a törzsnek, mely az ifju nemzedék feje volt. Így lőn vége a jeles Arpádház uralkodásának, s megszakadt az ős magyar kormányzat.

A vegyes házakból kormányzatnál, már kezdjük látni az első királynál, hogy nem a nemzet érdeke, hanem csak egyesek hatalomrai jutása, a trónra emelkedési cél. De lesznek oly uralkodók is, kik a nemzetből válaszvák, annak igényeit felfogák, s európai hirre emelék újra, az idegen kormányok alatt, hanyatlani kezdő nemzetet.

Tisztelettel fogunk meghajolni egy Hunyadi János, Mátyás dicső neveik előtt, kik e vegyes korszakban új világot alkottak, a magyar történelem mezején. Kisérjük figyelemmel ez események fejlődését, s látni fogjuk az

események fejlődését, s látni fogjuk az emelkedés, valamint a hanyatlás okait. A történet maga tanít minket gondolkodni, csak figyelemmel olvassuk lapjait. Magyarázat az igazsághoz nem szükséges.

Töredék ez a Vasvári Pál tanításából, melyet hallás után rögtön felírtam. Természetesen ez csak halvány árnyéklata az ő ragyogó előadásának, de még is sejteni lehet belőle az ő magasan röpkedő szellemét.

Visszagondolva a márcziusi napokra 48-ban, sajnálattal gondoltam arra, hogy azon hatalmas beszédekből, melyeket Vasvári a népgyűléseken tartott, talán semmi sincs felírva, s így nem tartám fölöslegesnek, ha az ő gondolatmenetét a fönnebbi sorokban közlém.

Amerika rokonszenve a magyar szabadságharcz férfiai iránt.

Az 1848—49-iki dicső önvédelmi harc után, a külföldre menekültem és angol-meg francziaországi rövid tartózkodásom után, november kezdetén, elhagytam a martir-vértől párolgó európai világrészt.

Prágay János alezredes barátommal *Klapka* tábornok volt segédtsíjtjével, Liverpoolban a Cunard-társulat „Európa“ nevű gőzhajójára szállottunk, bizván fiatal erőnkben és a Mindenható védelmében.

Negyvennégy év előtt, nemcsak hazánkban, hanem általában a mi világrészünkben: vajmi kevesen ismerték a távoli, nagy, nyugati kontinens társadalmi és műveltségi viszonyait! Magam is csak a ritkán hozzáférhető s gyakran ferde leírásokból, meg Cooper regényeiből követeztetem az újvilági állapotokra, ámbar a történelemből alaposan ösmertem a dicső és eredményteljes függetlenségi harczot, mely a jelenleg oly hatalmas köztársaság megalapításával végződött.

Elindultunk tehát azzal a szándékkal, hogy ezen, primitivnek képzelt társadalomban, szükség esetén, két kezünk munkájával megszerezzük kenyerünket és otthon állapítsunk, ha kell, feltörve, szántva, vetve a prairiek szűz földjét.

Midőn a Mersey folyó torkolatából a nyílt tengerre értünk, azonnal részesültünk az obligát tengeri betegség gyönyöreiben, mely 3—4 napig az ágyhoz kötött.

Utítársaink az első osztályban hazatérő amerikai családok voltak, kik az utasok névjegyzékéből megtudván, hogy magyar, menekült-tisztek a hajó második osztályában utaznak: meetinget tartottak, s a különbséget a két osztály között kifizették. Egy küldöttség felkért, hogy legyünk vendégeik az utazás hátra levő része alatt. Ez volt az első, lelke mélyéig ható, kellemes meglepetésem.

Az utazás egész ideje alatt, az őszinte rokonszenv és meleg érdeklődésben részesülve, meggyőződtem, hogy szabadságharcunk hire a tengerentúltra is elterjedt és minden epizódja ismeretes. A dühöngő viharok ellenére pedig minden nap folyt a kedélyes pezsgőzés, fűszerezve kifogyhatatlan tósztokkal.

A francia nyelv ismerete megkönnyítette részemre a társalgást és mind a férfiak kiváló értelmessége és rokonszenves kedélyességéből, mind különösen a hölgyek magas műveltségéből, valamint szeretetreméltó, finom modorából, csakhamar meggyőződtem, hogy az amerikai társadalmi élet a képzelt kezdetlegességet régen túlhaladta.

Tizenöt napi zivataros utazás után, az új-foundlandi sziget, Halifax nevű fővárosát érintvén, a bostoni öbölbe értünk. Mielőtt azonban annak gyönyörűen berendezett kikötőjéhez értünk: egy Georg Price nevű utítársunk felkért, hogy fogadjuk el vendégszeretetét Bostonban való tartózkodásunk alatt, a Tremonthouse vendéglőben, melyben ő, mint nőtlen ember, állandóan lakik. Így azon szerencsében részesültem, hogy nem, mint minden támasz nélküli idegen, hanem mint egy ottani, előkelő polgár vendége léptem az új világrész földjére.

Amerikanak legkitünőbb költője *Longfellow*, legjelesebb történésze *Prescott*, legkiválóbb bölcsésze *Emerson*, a jelenkor egyik világhírű festőművésze *Millet* barátom, (kinek egyik festménye mult évben egy millió frankot jövedelmező Párisban s ki két év előtt meglátogatott Mohácson mind bostoniak és ott született a köztársaság három kormányelnöke is. A függetlenségi háboru alatt itt folyt az első vér és itt történt 1773-ban, hogy az összes lakosság tea-készletét, melyre az angol kormány zsaroló, nagy, beviteli vámot vetett, a tengerbe való kiszórás által megsemmisítette és nélkülözte ez életszükséglettelé vált élvezetet a függetlenség kiküzdéséig. (Vajjon létez-e nálunk egy statisztikai kimutatás azon hazafiakról, kik felhagytak a dohányzással, midőn az osztrák kormány behozta a trafikot?)*)

*) Nálunk ehhez hasonló Jókai „Uj földes ur“ című regé-nyében fordul elő. Szork.

A partra-szállás alkalmával egy távolabb eső utcában egyenruhás csapatot, látván fényes járművek kíséretében, azt tüzérsgnek tartottam és gyors mozdulatait megdicsőíttem, mire amerikai barátom értesített, hogy felszerelt és fegyveres katonaság csak a tengerparti és határszéli várakban van elhelyezve és csak háboru idejében lépnek az ország belsejébe; a mit pedig láttam az a városi tűzoltóságnak egy osztálya volt, mely gőzfejszkendőivel egy tűzvész elfojtására sietett.

Pirultam tudatlanságom, de még inkább szegény szülőföldem hátramaradottsága miatt, hiszen csak 20 évvel később kezdeményezte Széchenyi Ödön gróf a tűzoltóság szervezését Budapesten.

Megérkezvén a Tremonthouse diszes vendéglőbe, meglepett annak praktikus, otthonias, az utazó minden igényeiről gondoskodó berendezése. Földszint vannak, az egyik oldalon a férfiak számára berendezett osztályok, u. m a nagy társalgóterem, dohányzó-szoba, levélpapírral és íróeszközökkel ellátott vendég-iroda, olvasó terem számtalan ujságlapokkal és nagy étterem; a másik oldalon pedig, a hölgyvendégek használatára, fogadó-terem, zongorával és fényesen beburorított salonok és külön étterem Minden előkelő vendéglőnek van azonkívül postai, távirtdai és fürdő-berendezése vendégei számára.

Másnap, értesülvén a hírlapokból megérkezésünkről, a közönség tömegesen özönlött az első, magyar honvédek üdvözlésére. Férfi és asszony, fiatalja és vénje sietett kezet nyújtani egy, a szabadságért küzdött, nemzet fiaival, kik a vérszomjas zsarnokság elől menekülve, a valódi szabadság földjére érkeztek.

A többi közt, hozzánk lépett, férje karján, egy fiatal uri hölgy: James Putnamré, a ki a rokonszenv és lelkesedés melegétől áthatott tekintettel azon magyar szavakkal nyújtotta kezét: „Uraim Isten hozta!“

Ez üdvözlő, édes hangokra magyarul feleltünk. Kedves látogatónk, francia nyelven, elmondta, hogy érti ugyan az irodalmi, magyar nyelvet, melyet küzdelmünk iránti rokonszenvből tanulmányozott, de, gyakorlat hiányából, társalogni nem képes.

A Putnam-család Boston városában egyike volt a legelőkelőbbeknek és leggazdagabbaknak. A szellemes, bájos, fiatal urnő, alapos, tudományos műveltségénél fogva, előszeretettel foglalkozott irodalommal; nagy sikerrel és lelkesedéssel karolta fel a magyar nemzet ügyét, azt a bostoni „Review“ és az „Athenaeum“ folyóiratokban, valamint a napisajtó útján is, az amerikai nemzettel megismertette és annak rokonszenvét felébresztette, a mit, a magyar emigráció minden egyes tagja, számtalan alkalommal tapasztalt.

Későbbben e lelkes, kitünő uri nő, gyermekei nevelése miatt, több éven át, Párisban lakván, a *Kossuth* és *Pulszky*, valamint a gróf *De Gerandó* családdal szoros, baráti viszonyban élt, megboldogult *Irányi* Daniel barátom: fiának ott tanára volt, engem pedig a sors, mind életem legérdekesebb epocháiban, mind az ő anyai szívének legnagyobb fájdalmai alkalmával hozott összeköttetésbe: a midőn, 1862 évi június 16-án, a többiek között az antiantami csatában, oldalam mellett elesett fia tetemét, Bostonba szállítva, szülőinek átadtam.

Fornet Kornél.

(Vége köv.)

Levelezés.

Hogy ünnepelte meg Kossuth 1849-ben márczius 15-ét?*)

— Levél a szerkesztőhöz. —

Budapest, 1893. márcz. 16.

Ünnepi hangulatban van az egész ország, a fő- és székváros, a parlament szünetel, az egyetem ünnepel; a paloták és kunyhók ablakaiból háromszínű zászlók lengenek, s „Talpra magyar!“ zeng, útczahosszat végig.

Vajjon tudják-e igazán, hogy minek örülnek?
A gondolat, a sajtó-szabadságát ünneplik!
Ugy van-e? Nem több-e a mit ez ünnep jelent?
Ki ünnepelte meg legelőször „Márczius 15-ikét“?

A magyar szabadság egy éves ünnepét, Kossuth Lajos ünnepelte meg legelőször, Debreczenben, az 1849. évi márczius 15-én, a reformátusok nagy templomában, melynek úgynevezett „veres tornyában“ a Rákóczy-harang zúg.

A templomban jelen volt Kossuth egész családjával, s az országos képviselőkkel. Ágyúk dörögtek, s az utczákon a zene harsogott. A „Közöny“ pedig a következő fenséges imát hozta a Kossuth tollából:

„Isten segíts! Isten könyörülj!“

„Te ültetéd el egy napon a szabadság fáját s ápolád és védelmezéd, sőtét századokon át, vihar és rossz szellem ellen.“

„Mikor az ember, lelki sötétségben, vad állatként pusztító embertársát, új tanok miatt; mikor a keresztes-hadak, rohanó árként sodorták Kelet felé Európa népeit; mikor a középkor romlottságából emelkedett fellegek, harmincz hosszú éven át hullatták a vakbuzgóság véres esőt: akkor szent szent lelked a végtelen világ pusztáin, egy zöld liget teremtésével foglalkozott, hol a véres harcokban megtisztult emberi vágyak megpihenjenek.“

„Egy világot borít már a fa, lombjaival; tavaszod kinyitá a századokon át fogamzott bimbókat, Tartsd meg Uram! e szabadságnak fáját, s engedd, hogy kiomlott ártatlan vérért, a kiszívott népeknek, dúsan teremje meg gyümölcsseit.“

„Isten segíts! Isten könyörülj!“

Ugyan e nap délutánján, nagy népiünnep volt a debreczeni „nagy erdőben“, a hol a kálvinista diákok, majálisaikat szokták tartani. Mint délelőtt a „nagy templomba“ úgy tódult ide is ki, Debreczen derék polgársága. Kossuth is ott volt, szintén családjával, és az országgyűlési képviselőkkel.

Igy folyt le egy éves ünnepe a magyar szabadságnak!

Mit gondolnak önök, vajjon Kossuth és a képviselők, csupán a pesti, a Petőfi, Jókai, Vasvári-féle márcz. 15-ikét ünnepelték-e? Mert a *felfogás* teszi ünnepé ezt a nagy napot!

Én hiszem, és gondolom Kossuth is hitte, hogy Petőfi elszánt, határozott fellépése nélkül, soha sem történt volna meg a pesti márczius 15-ike.

De nagyobb az ennél, a mit gróf Széchenyi István „naplójában“ ír, hogy Kossuth 48 óráig (attól a percztől kezdve, hogy a pozsonyi országgyűlés alsó táblájának 59 tagu küldöttsége és a főrendiháznak 13 küldöttje, 1848. márczius 15-én István nádor főherczeg elnöklete

*) Lapunk kitűnő barátjának ez a szép és történelmi szempontból is nagyon becses czikke méltán fejezi be az ünnepi közleményeket.
Szerk.

alatt, mar Bécsben ülésezett), ura volt a birodalmi székvárosnak, s ha azt mondja a bécsi polgároknak: „ostromoljátok meg a császári Burgot“, ledöntik azt, mint a Bastille-t a francziák, hogy kő-kövnön nem marad.

Valami magasabb jelentése van hát a márczius 15-ikének, mint a milyen színt annak, a tüntetések országszerte adnak. Akkor hoztuk le a „szabadság aranygyapját, az 1848-iki parlamenti alkotmányt“ gróf Batthyány Lajos miniszterelnökkel együtt — Bécsből; s mi pozsonyi országgyűlési ifjuság, ott csörtettük kivont kardjainkat e császári Burg udvarán, a felvont ágyúk, az égő kanócok, a villámló kardok és szuronyok láttán, pergő dobok és harsogó trombiták hallatán!

Székely József.

Honvéd-egyletek köréből.

Adjunk segélyt öreg honvédeknek.

Lapunk felszólalt a m. évben s a folyó évben is több ízben az iránt, hogy az öreg honvédek nyomorán enyhítsünk. Felajánlta a honvédek segélyezésére legutóbb a Tört. Lapok ünnepi számai eladásából befolyó jövedelem $\frac{2}{3}$ -át is. Több honvéd-egylet tétlen és akció képtelen intézője erre sem reflektált. (Neveiket alkalomadtán közölni fogjuk). Annál szebb és mintaszerűbb volt az a figyelmes és igazán nemes cselekedet, melyet a tordai intelligens hazafiak tettek. A mindenfelé követendő példa leírása ez:

Az 1848—49-es öreg honvédek ünnepe Tordán. Egy vacsora volt ez az ünnep, fűszerezve az örömmel és fájdalommal könyeivel. Kósa László ügyvéd vett elő egy gyűjtő ívet, hogy gyűjtsön egy vacsorára valót a kedvezőtlen sorsban levő öreg honvédeknek. Adakoztak is jó szívvvel, többet-kevesebbet. Betegh Ferencz és Mendel Lázár 5—5 frttal járultak a pillanatnyi segélyhez. Volt, a ki kapálni utasította a haza védelmében megbénult és koldusbotra jutott honfiakat. Kósa ügyvéd azért összegyűjtött 38 frt 55 krt, melyet az összegyűlt 38 honvéd nem kiosztani, hanem a nagy nap emlékére megvacsorálni óhajtott, mert a mint mondák, ők a szó legvalódibb értelmében éhesek. A 38 öreg katonából álló szakaszt Ferenczy Ferencz százados a híres 11-ik zászlóaljából vezette asztalhoz s nagy humorral mondá nekik: no 45 esztendeje már, hogy nem kaptatok katonafizetést, ime a hosszú szolgálat jutalma egy fényes vacsora. — Nem lehetett megilletődés nélkül nézni ezt az elárvult — egykor hős — csapatot. Van közöttök, kit csak türhető szegénység rongált meg, kit meg a nagy idő; hogy a kép teljes legyen van közöttök — hogyne volna — béna, csonka, s kit a véginségnek egyetlen támasza, a koldusbot lök még ez életen idebb-odább egy-egy lépéssel. A vacsora-osztás a piros vendéglőben volt a báró Jósika Miklós szülőházában. Anna néni szolgált fel nekik tápláló vacsorával, borral . . . És a vacsora jól esett. Egy egy könyvet letörölt, s egy-egy könyecseppet kicsalt a szemből. Megemlékeztek Kossuth Lajosról is . . . B. Gy.

A zentai honvéd-egylet 25 éves multja és új szervezkedése.

E tudósítás figyelemmel olvasását melegen ajánljuk a honvéd-egyletek és a bajtársak figyelmébe. A tudósítás az a része, mely a mult-ról számol be, egy-kettő kivételével ráillik a

többi honvéd-egyletre is. Az a része pedig, a melyik a jelen működésről és a jövőben való tervek megoldásáról szól, ügyesen kidolgozott program, melyet átvehetne nagyon sok egylet.

Az 1868. évi február hó 16-án szervezett és tényleg megalakult zentai 1848—49. honvéd-egylet 25 évi fennállása óta vajmi kevés életjelt tudott magáról adni. Csendben, szerényen megalakult, eleinte tagjai tehetségük szerint összeadogattak néhány forintot, melyből nyomorban levő szegénysorsu tagjait segítyezi, s halottjait temetgettetti, másra alig terjedhetett ki tevékenységi köre; mert elnöke többnyire Budapesten lakván, alelnöke pedig az itteni egyik helyi pénztáratnak tisztviselője lévén, az egyletnek vezetésére vajmi kevés gond fordított, az adakozás is ennek folytán megszűnván, a nyomoruságban levő tagok sanyıldtek nyomorban, míg egy részét a halál ettől is megszabadítá, s némelyiköknek alig jutott koporsó. Hej! pedig egykor de biztatva voltak, hogy a szegénysorsu honvédeknek, kik a haza szabadságharczában életüket kockáztatták, a város házhelyeket fog adni, ez azonban a járás felosztásakor talán épen annak jutott legkevésbé eszébe, a ki ezt annak idejében leginkább ígérgette. Ekkép a szegény öreg honvédek s maga az egylet is elvonultan türt, hallgatott, senkitől észre sem vétetve. De miért is (?!), hisz annak idejében megtette kötelességét, most már reá szükség nincs, elmehet csendben őseihez, a harctéren eltemetett bajtársaihoz.

Említett első elnöke és alelnökének elhalálózásával választott új elnök, vezetése alatt az egylet életében ugyan szintén kevés feljegyezni való mozzanatok találunk, kivéve egy, az egylet javára rendezett, de vég-eredményében véghetetlen silányul sikerült zene-, ének- és szavalati estély megtartását és néhány agg, munka- és keresetképtelen szegény honvéd részére az országos alapból csekély évi nyugdíj kieszközlését; mivel már az önszegélyezés is időközben rég megszűnt.

Ezen elnöke is a mult év vége felé boldogabb hazába költözvén, mult évi decz. hó 31-én az egylet tisztújító közgyűlést tartott, melyen elnökeül az e tisztségre már régebben is felkért, de a városnál viselt főjegyzői állásánál fogva arra nem vállalkozhatott, azonban most már nyugalomban levő *Szekfü György* 1848—49-es honvédhadnagyot közlekedéssel és egyhangulag megválasztotta. Ugyanakkor s hasonlóan alelnökeül: *Árvay Lajost*, jegyzőjeül: *Vály Gábort*, pénztárosául: *Lebák Ferencz* tagokat megválasztván, e tisztviselői kar vezetése alatt az egylet már újra éledezni kezd, legelsősorban is elnöke többnyire hazafias hozzájárulások mellett szerzett az egylet részére egy csinos nemzetiszín és egy gyász-zászlót, hogy az első alatt testületileg kivonulhasson az egylet oly ünnepélyekre, melyeken neki is részesülnie szabad, a másik alatt pedig a jobb hazába költöző bajtársáknak adhassa meg a végtiszteességet, mert eddig még a zászlókat is kölcsön kéregetni volt kénytelen. *Óh! Ha láttátok volna sokan, hogy midőn az új elnök a szép magyar nemzetiszín zászlót az egyletnek felmutatá, miként lelkesedett az öreg honvéd!* Hogy gyönyörködött és mint teltek meg szemei örömkönyvekkel annak a szent háromszínnel láttára, a mely alatt ő az édes magyar haza szabadságáért oly bátran, oly életet s halált megvetőleg küzdött, vérzett... mily lelket, szívet felemelő édes jelenetnek lettek volna tanui; ámde nem láttátok, mert... Mily lelkesen mondott köszönetet az elnöknek, ki e zászlók beszerzésében buzgólkodott, az elnök nevének, a ki a zászlókat oly díszesen megvarrta, továbbá id. Szabó Istvánnak, a ki a zászló-rudakat, Sik Henriknek, a ki a zászló-rudak végére a lándzsákat, Koncz Istvánnak, a ki

a zászlótartó szíjnyaklót, Horváth Zsigmondnak, a ki a zászlórojtót és bojtokat ajándékkép készíté s végre Börner Frigyesnek, a ki az egyletnek elnökileg most készített új iktató s közgyűlési jegyzőkönyveit ingyen beköté, mivel előbbi időkből ilyen jkönyvek vagy nem is léteztek, vagy elvesztek, miután szorgos utánjárás után sem sikerült ilyeneket feltalálhatni.

Elhatározá és részben azonnal foganatba is vette a közgyűlés, hogy minden tagja az egyletnek a pénztárába tehetsége szerint bizonyos havi összeggel járuljon, melyből nyomorban sanylődő szegénysorsu honvédek segélyeztesse-nek Folyó február hó 14-én és márczius hó 5-én ismét tartatott közgyűlés, melyen több a honvédek érdekében szükséges intézkedések iránti határozat hozatott, jelesen, egy jómódu helybeli ur által a mult évben önként felajánlott 100 frt befizetése iránti lépések megtétele, egy vagy esetleg több alkalmi estély rendezése az egylet pénztára javára és erre rendező választmány kiküldése, az országos segélyre szorult honvédek kérvényeinek felszerelése és a bizottsághoz felterjesztése iránti intézkedések, az országos honvéd-gyűlésre f. évi ápril 6-án Bpestre kiküldetés, a f. évi márczius 15-én megtartandó hálaadó istenitiszteleten és ezt követő örömmünepségeken való testületileges részvétel, stb.

Vajha sikerülne a magyar önvédelmi harcban küzdők zentai tagjainak, a kik szeretett hazájuk szabadságáért és az utónemzedék jóléteért vért, életet, vagyont, jövőt és mindent kockáztattak, magukat annyira észrevétetni és figyelemre méltatni, hogy ha tán nem is jólétük eszközlésére, de legalább tiszteltetésükre érdeme-eknek találtatnának!

Szekfü György,
1848—49-es honvéd.

Halálozások.

Honvéd-egyleteket, munkatársainkat s lapunk barátait kérjük: a halálozásokról szíveskedjenek egy-egy rövid tudósítást írni s a gyászjelentést az ereklye-múzeum számára esetről esetre beküldeni.

Nagy Boldizsár komáromi kapituláns-főhadnagy, kinek élettörténetét csak így adhatom: meghalt márcz. elején, jelenti *Szám Lőrincz* Ajkáról.

Mint önkéntes végig küzdötte dicső szabadságharczunkat, különösen *Klapkának* Komáromból történt ki-rohanásaiban tüntette ki magát. Komáromból Pápára jöven mint tisztviselő szolgálta hazáját, különösen mint városi főjegyző nagy népszerűségnek örvendett. Nőt és két leány gyermeket hagyott maga után, bizony nem irigylendő körülmények közt.

Markovits Endre volt honvéd-örmeister; Világosig küzdött — később jegyzősködött. Előregedvén a legnagyobb nyomorral megküzdeni nem tudván, a szegénységet megunva, agyonlötöte magát.

Folyamodott többször segélyért az országos honvéd-segélyező egylet(ek) de kérvényét mindannyiszor visszadobták. Ezen eljárás elkészerítette — öngyilkossággal vetett véget Pápán nyomorult életének.

Eleven példája, hogy csakis a protegáltak nyernek ott is segítséget, mint más helyeken.

Eme, bajtársunktól jövő s a honvéd-segélyezés ügyét igazító férfiak eljárása ellen nyilvánuló vád sulyo-

sabb, a Világos után kivégzettek életeért az ítélő bírák fejére zúdult átoknál. Mert azokat nem hagyták éhségtől gyötörve, a kétségbeesés által rohanni a halálba. Ez a legborzasztóbb halál s a legborzasztóbb a felelőség, mely terheli azokat, a kik előtt hiába kopogtatott. Vizsgálatot kérünk ebben az ügyben. Honvédszegélyezés jöjjön el a te országod, mielőbb, hogy ne legyen szemfényvesztés a honvédek segélyezése. A közellevő honvéd-közgyűlés találja meg e bajok orvoslását. (Szerk.)

Várady Dániel a magyar szabadságharcnak egy kiválóan nevezetes küzdője és lelkes bajnoka halt meg márczius hó 4-én a deési „Rudolf“-kórházban. Várady Dániel volt honvéd százados, ki 1848-ban Hunyadmegye, Rákosd nevű faluban, mint határőrségi tanító volt alkalmazva az első századnál s később az októberi válságos napokban falujabeli határszéli eloláhosodott magyar katonák segítségével Runkán nevű kapitányát a századnak, ki a magyar ministeriumtól függni nem akart: elzáratta, miért is a Hátszegen székelt zászlóalj-parancsnokság az összes hunyadmegyei császári katonasággal és hozzá több ezer főre menő oláh landsturmmal Rákosfalut körülvette s ostromolni kezdte. Három napig védte magát embereivel, végre is meg kellett, hogy hódoljon. 1849-ben Vajda-Hunyadon mozgó nemzetőrcsapatot szervezett s mint annak parancsnoka bejárta a megyét, s ott a hegylakó oláhságot a magyar kormány iránt való hódolatra bírta. Büntette a bünt, ítéleteket hozott s azokat, még ha halálosak voltak is, végrehajtotta. Ludas és Felső-Orestiorbeliek bizonyoságot tehetnek róla. A kolozsvári lap 1852. évfolyam június 24. száma szerint, a hol a haditörvényszéki ítéletet közölni szokták, ezt írja: „Ennélfogva Várady Dánielt, mint felségárulási bűnöst a haditörvényszék kötél általi halálra és minden vagyonának elvesztésére ítélte. Ő császári kir. Apostoli felsége azonban ezt 15 évi vasbani sánczmunkára szelidítette, minden vagyona elvesztésére és kiállott vizsgálati fogsága betudása mellett. 9 évig szenvedett Komáromvára sáncaiban; 1861-ben kataszteri irnok, később adótiszt lett, de innen szabadszellemei gondolkozása és beszédei miatt távoznia kellett, utóbb Rettegen mint segédjegyző működött s végezte be jobb sorsra érdemes pályafutását, koldusan a deési „Rudolf“-kórházban, élete 71-ik évében. Özvegye vagyontalan. — Temetését is ugyanott intézte el a deési honvéd-egylet; vagyontalan maradt özvegyét egyes jószívi adakozók segélye mentette ki ideig-óráig a legnagyobb nyomorból. Meghalt 1893. márczius 4-én esti 9 órakor.

*

E férfiról e tudósítás vételekor tudtuk meg a valót. Most tudtuk meg, hogy mily nyomoruságos helyzetben volt az, a ki még így is áldozni és rajongani tudott a nagy napok emlékeiért. Várady ugyanis, nyomoruságát elpalástolva, tagdíjat fizetett, gyűjtött az ereklye-múzeumnak, a „Történelmi Lapok“-at járatta s mindezt tette emlékeiért ama nagy időknek, a melyben ő a hazáért mindent áldozott s a mely után a haza, a melyet szeretni és eszmeiért áldozni nem szűnt meg, viszonzásul semmi kárpoztást nem nyújtott.

A Vasvári-kör ünnepi gyűlése.

Szép ünnepély folyt le márczius 15-én délelőtt 11 órakor az iparosok palotájának termében, a hol a Vasvári-kör tartotta márcz. 15-iki ünnepi gyűlést.

A gyűlésen nagyszámu e'egáns közönség jelent meg, egészen megtöltve a hallgató-termet.

Az ünnepélyt Szabó Samu 48—49. tüzér-főhadnagy, a Vasvári-kör elnöke nyitotta meg, rámutatva arra, hogy a kör csak ennél az egy eseménynél, a mariseli ütközetnél, mennyi adatot gyűjtött össze a megmenekült és még élő honvédektől, a melyek a történelem kiegészítésére szükségesek és melyek néhány év alatt, a honvédek eltűntével, örökre elvesztek volna.

Ezután felkérte a kör tiszteletbeli tagját Hegyesi Mártont, az ünnepély alkalmára Nagyváradról átjött történetírót, felolvasása megtartására.

Hegyesi előadta, hogy miután a Vasvári halálára vonatkozó történelmi adatok, melyet felolvasásra bejelentett, az „1848—49. Történelmi Lapok“ márcz. 15. ünnepi számában ki vannak nyomtatva s azt a közönség kézhez veszi, Balázs májorról fog felolvasni. Tartott azután a székelyek hadszervezéséről. Gábor Aron agyünetésének műveleteiről, a gyár munkásainak találékonyságairól, a székely asszonyok, leányok, gyutacs és egyéb hadi felszerelési lelkes munkásságáról, Balázs major kivégeztetéséről és halálának a székely felkelésre való befolyásáról olyan jellemző, vonzó szép felolvasást, mely szebb volt a legszebb hőskölteménynél, úgy, hogy a megrázóbb részleteknél a hallgatóság szeméin a megilletődés könnyei csillogtak. De halljuk magát a szerzőt, ki számunkra szíves volt érdekes felolvasását kivonatolni.

Miért is nincs nekünk Ossianunk?

Miért nem terem magyar dalkok, hogy „ködshomályos énekével“ ismét maradandóbban megörökítse történelmünk hőskölteményeit.

Egész cyclusa lenne ez a hőskölteményeknek, melyekből utódaink lelkesedést meríthetnének megvédvén ezt a földet, melyet Magyarországnak nevezünk, utolsó emberig, utolsó csepp vérig, s melyekből még akkor is visszasugározna elmúlt dicsőségünk, mind midőn a lemenő nap visszaveti az elhagyott zugra véres sugarait, ha csakugyan az lenne a végzet könyvébe megírva, hogy ez a föld a magyarnak nemcsak hazája, hanem temetője is legyen.

Tele van történelmünk oly mozzanatokkal, melyek prózában is epos-ként hangzanak, hiszen maga az a puszta tény, hogy itten vagyunk egy évezred óta, s nem sodort el bennünket annyi világ-megrendítő vihar, nem is epos, hanem majdnem hihetetlen mythos . . .

Miért is nincs nekünk Ossianunk?

Felolvasásomat a 48-iki reményteljes tavasi napok rajzolásával kezdem. De ezek mámorát nemsokára a kiábrándulás váltotta fel, a bécsi kamarilla megkezdette veszélyes játékát. Legelőször lángba borult az Alduna vidéke, azután Erdély, Batthyány fegyverre szolitá a hazafiakat s a nemzetgyűlés Kossuth indítványára 200.000 honvédet szavazott meg. Így alakult meg Erdélyben a 11. és 12-ik zászlóalj a nemzet virágából, s az utóbbinak őrnagyául Balázs Manó neveztetett ki. Leírom aztán az agyagfalvi gyűlést, hol a székelység a Berde Mózes és Bethlen János gróf tanácsa daczára a Berzenczey gyűjtő beszédére az azonnal fegyverre kelést határozá el, bár nem volt sem szervezet, sem agyú. Szét is veretett aztán a radnóti tábor, csak a 12-ik zászlóalj vonult el Erdővidékére, s a magyar saját hazájában üldözött vaddá lön. 12 város, 300 falu s ki tudja hány úri lak pusztult el Erdélyben. Kolozsvárt feladta Baldacsi, Aranyosszék fel volt égetve, Marosszékét elfoglalta Gedeon, Udvarhelyszékét meghódította Heydre, Csikot behódoltatta Dorschner. Csak a kis Háromszék tartotta még magát, de ezt is felszólította a meghódításra a General-commandó. Ezen felszólítás tárgyalására jött össze Sepsi-Szentgyörgyön a

népgyűlés. A főtiszttség tanúlva az agyagfalvi példán, nem akarta a fegyvert választani, de a nép nem tágitott, Nagy Ferencz gidófalvi ref. lelkész volt a szónoka; hiába beszélt hazafias indokból a meghódolás mellett Berde Mózes és Dobay Károly, hiába mondta, hogy nincs pénz, nincs ágyú, mert a hátrészből felemelkedett egy czondrás székely: Gábor Áron, s kijelentette, hogy lesz ágyú, öntik is már a fülei vasgyárban. A főtiszttség csak úgy tudta megakadályozni a harczrakelést, hogy a határozathozatalt nov. 28-ára napolta el. Ez alatt azonban a védelem élére Kézdi-Vásárhely állt, az öreg Papp Mihály oltalmi bizottmánná alakítá a város előljáróságát s ez árzenállá alakítá át a várost és környékét. Szacsyvá Andrási fia János vezetése alatt az őrnagyi lakáson felállították a puskaporgyárt, felállították a salétromgyárt és ebből utóbb naponként 100 fontot is gyártottak, a salétrom felkutatója Baka Mihály volt. A gyutacs alkatrészeit vegyelemzés útján felfedezte Gabriányi József gyógyszerész, ő, Jancsó József s Bene József asztalos megkezdték a gyúpor gyártását s lökupakká illesztését s maga Bene alig 2 hó alatt 91,106 gyutacsot készített. Gábor Áron Füleiben, később Szentkereszten, Sepsi-Szentgyörgyön s Kézdi-Vásárhelyen is ágyúöntődét állított fel, Turóczy Mózes vasgyártó segédkezett neki, a ki egy új furó gépet is talált fel s utóbb fegyvergyárat is állított föl. 313 harangot használtak fel ágyúöntésre s több mint 60 ágyút készítettek. A nagy veszedelem a homályból egy csomó lángészt merített fel s ez a nép mintegy másodszer találta fel az ágyúöntést és a puskapor gyártásának titkát. A nők aranyokat, óranehezékeket s czintányérokat gyűjtöttek össze s töltényt készítettek. Maguk a sepi-szentgyörgyi nők 111 560 töltényt készítettek. Eljött november 28-a. S nem a nép küldöttei jöttek, hanem maga a nép, az összes fegyverfogható nép szelozsmákat énekelve. Papp Mihály hívta meg őket. S Gábor Áron is megjött 6 ágyúval: A főtiszttség még sem akart a fegyverre appellálni, a többi féltette a székét, csak Balázs májor akarta hazafiatlanságból a meghódolást. Ekkor történt az, hogy saját katonái az előrsön elfogták egy Heydrehoz küldött áruló levelét s őt, midőn megakart szökni, megkötözve hozták a gyűlésre „Árulás!“ Kiáltotta a fegyveres nép s este felé felkoncizolta az elébb kikötött Balázs májort. „Igy haljon meg, a ki fegyverre kelní nem akar!“ Ez a percz döntött a védelem vagy meghódolás kérdése felett. A főtiszttség látva, hogy a népet visszatartani nem lehet, kimondta a harczrakelést. Másnap már indult a háromszéki magyarság Dobay Károly, Sombory Sándor és Nagy Imre vezetése alatt. Hidvég felé, ott megverte Heydret s decz 5-én már szászföldön állott s Brassót fenyegette, úgy hogy Puchner kénytelen volt szekereken szállítani Kolozsvárról a Scharter-dandárt, a melynek a rendeltetése az lett volna, hogy N.-Váradot elfoglalja. Ha ez megtörténik, nem lett volna hová menekülnie a kormánynak, az év végével csufos véget ért volna a magyar szabadságharcz. Így mentette meg Háromszék Magyarországot, így lett Magyarország Spartájává. 12,000 harczost állított ki a kis Háromszék a haza védelmére s harczolt hősiessen kitarással, mindaddig míg Bem meg nem érkezett, hiába csinálták meg vezérei az agyagpataki pacificatiót.

Hanem e harcz lerajzolásához az én tollam gyöngé. Én úgy is csak azt tűztem feladatomból, hogy rámutassak azon eseményre, mely döntőleg hatott a védelmi harcz elhatározásánál.

E harcz méltó párja a marathoni harcznak s Thermopile védelmének.

E harcz nagy epos, olyan magasztos, olyan

fenséges, hogy ha nem szemünk előtt folyt volna le, azt hinnők, hogy az talán meg sem történt, hogy az csak egy mythologiai epos.

E harcznak hí lerajzolásához szívárványszínek kel-
lenének.

... Miért is nincs nekünk Ossianunk!

Hegyesít felolvasása végén a közönség zajosan meg-
eljenete és tapsolta.

Elnök azután bejelentette a Vasvári-kör jegyzője, Papp Károly tanárjelölt felolvasását, ki Vasvárról, mint történet-
íróról, mint a 48—49-es idők zsenialis férfiaról tartott ér-
dekes felolvasást. Rámutatott a szőke, kékszemű, rokon-
szenves megjelenésű Vasvári Pál működésére és felemlít-
tette, hogy a 22 éves fiatal tanárt egyetemi tanárrá ki-
vánták kinevezetni.

Az értekezés dióhéjba szorított tartalma a következő:

Vasvári (családi nevén Fejér) Pál írói működése — nem is szólva az ifju kebel első, de természetszerű meg-
meg nyílásairól — voltaképp pesti bölcselattan-ballgató korának
utolsó idejére, az 1846-ik évre tehető. Már akkor, midőn
egyetemi polgárrá lőn, fővárosunk társadalmi s irodalmi élete
javában forott. Valami nagyszerű, lázas izgatottság szállta
meg a kedélyeket amott is, emitt is — főként itt, hol a
Kisfaludi-féle nemzeti romanticismus s tekintélyes organuma
az „Atheneum“ romjain támadt írói nemzedék, főként a
széltében ünnepeit Petőfi geniejének varázsa alatt naponkint
újabb tehetségeket hozott felszínre, kik eszméik megtestesít-
ésére klubbokat szerveztek, önképzőköröket alkottak. Egy
ily körnek lőn munkás tagja a mi Vasvári is, s mig annak kebel-
ében volt, irogatott egy pár románczát, balladát, novella-
szerű elbeszélése, hogy imádott mestere Horvát István
hatása alatt — hivatása komolyságának tudatában — miha-
mar határozott irányt tűzve ki maga elé: az irodalom me-
zejére nyíltan is kilépjén. Úgy lőn. És az irány, mit lelke
egész hevével átölelt: a magyar historia művelése volt.
1846. márcziusában jelent meg az első, ilyenmű, nem is czikke,
de cikksorozata a „Honderű“ hasábjain: „Életrajzok a
magyar előkorból“ czimen, mit csakhamar egyre-másra egész
sora követett a történelmi, itt-ott philosophiai tárgyú érte-
kezéseknek (a Jelenkor, Társalkodó, Pesti Divatlap, s az Élet-
képek lapjain) minők pl. Óriási terv Zsigmond király
korából, B. Szentgyörgyi Czeczilia, Az emberiség földi célja
s a világszemlé fejlődése, Az emberi műveltség vázlata,
Michelet és a német tudományos rendszer, Horváth szülő
értekezések, s megannyi más. Végül, mintegy az ezek nyo-
mán támadt kedves fogadtatás méltó betetőzőjeül, legnagyobb
s legértékesebb műve: a „Történelmi Névtár“, a mely (bár
csak első füzetje jelenhetett meg) egymagában is méltó arra,
hogy ifju írójának maradandó nevet biztosítson.

A mi már most Vasvári írói arczképét illeti, elmondhatjuk
róla, hogy ő a 40-es évek ép alakulóban levő irodalmi vilá-
gának egyik érdekesen tipikus alakja. Mint H. I. kedvencz
tanítványa, ennek romantikus gondolkozásából sokat örökölt,
s habár éles szemével elkerülte is az örvényt, de a mester
lehellete átérzik majdnem minden alkotásán, át: a helynevek
magyarázatainál, a mese szövéseknél, de legfőként hazai „jelle-
meinek“ kidomborításánál. Leginkább az Árpád s Anjouk
korából válogatla alakjait, hol kedvére kisírhatja magát, vagy
ad szabad szárnyakat ifju lelke korától is táplált demokra-
tikusan szabad nézeteinek. Mestereit — kiket csak csodálni
tud — e téren is csakhamar feltalálta: a mézajku Lamar-
tine és Micheletben. Amabban a történetíró, emebben az
elbeszélő író magasztalja és törekszik követni — elannyira,
hogy hovatovább haladva írói pályáján egészen behatásuk alá
jut s végre teljesen elfrancziásodik. Egész előadásmódján
bizonyos „kellemes felületesség“ vonul végig, s bár maga is

érti hibáját, mit törődik vele, ha olvasójának kibeszélheti, hogy „Én Michelet bámolója vagyok...” Alighanem innen van aztán két szembetűnő gyöngéje: t. i. hogy bárminő önérzettel idézi is sok leveleit, biz azok a legtöbbször afféle ruha-akasztó fogasok, mikre meséje csillogó ruháját ráfüggesztheti, s hogy nyelve bár előkelő, gazdag, nem egyszer oly virágossá fajul el, hogy a gondolatoknak csupán takarója, de nem kifejezője lesz.

Am az efféle gyöngeségek — miket nagy előnyök ellensúlyoznak — alapjukban inkább az ifjú lélek kiforratlanságának tudhatók be. Mi csak bámolni tudjuk Vasvári széleskörű tudását. Mintegy sasszemekkel tekint végig a magyar történet mezején s bárholnan meríti is tárgyát, odahaza van benne. Elbeszélő modora kellemes, folyékony, (s ha említett gyöngéi a komoly értekezőt nem egyszer háttérbe szorítják is) íróját rövid két év alatt a magyar olvasó közönség kedvencz elbeszélői sorába emelte. Nagyreményű életét — miként barátja Pétőfiét — a sors hamar ketté vágta, de Klio istenasszony, kinek homlokon csókolt gyermeke volt, nevét feledésbe menni nem engedheti soha.

Felolvasását a közönség megéljenezte. — Utánna Szabó Samu jelentett be két újabban kikutatott honvédet, kik beküldötték adataikat a Vasvári ütközetről és kiket az egyet közfelkiáltással tiszteletbeli tagoknak választott.

A kör titkára: *Csűrös József* olvasott fel még egy levelet, melyet a Történelmi Lapok munkatársa: *Törökfalvi Pap Zsigmond* küldött be és melyben *Thaisz* a funtinelli ütközetből megmenekült s később az erdélyi csatákban elesett tűzmester írja le Nagy-Bányán lakó fivérének a mariseli csata részleteit, *Bánffi-Hunyadról* 1849. július 13-áról kelezve, felemlítvén azt is, hogy a kolera Bánffi-Hunyad környékén kiütött. A közönség, melynek fele részét városunk előkelő hölgyei képezték, az elnököt és Hegyesi Márton tiszteletbeli tagot éltette, fél egy órakor oszlott el.

Az aradi muzeum megnyitása.

Az aradi szabadságharczi emléktárgyak muzeumának megnyitása márcz. 15-én történt ünnepélyesen. Egy 20. sz. a. kelt márcz. 12 én érkezett nyomtatott ivvel, meghívták erre a kolozsvári orsz. ereklye muzeumot is. A muzeum, melynek intézői s keblbi tagjai ünnepelt vendégeket fogadtak s több irányu ünnepélyek rendezésével márcz. 15-én a saját tűzhelyüknél el voltak foglalva, nem tudott képviselőt küldeni. Ezt bejelentvén, az alábbi megleghangu táviratban üdvözölte a testvér-egyesületet:

A szabadságharczi emléktárgyak muzeuma mélyen tisztelt elnökségének Arad.

Szabadságharczi muzeumok ünnepélyes megnyitása alkalmából szívből üdvözöljük a testvér-egyesületet. Személyesen nem lehetünk ott, mert nemzeti ünnepünket ma itthon kell ünnepelnünk, de szível, lélekkel önök körében vagyunk, a magyarok Istenétől áldást kívánunk hazafias munkájukra. Lelkesedéssel óhajtjuk, hogy nemzetünk gólgótján emelt eme második templom, minden időben kegyeletre, lelkesedésre, hazaszeretetre buzdítsa honfainkat, nemzedékről nemzedékre.

Kolozsvár, 1893. márcz. 15.

Deák Albert,
elnök.

Kuszkó István,
muzeumbíró, a Történelmi
Lapok szerkesztője.

Hory Béla,
pénztárnok.

Váradai Aurél,
jegyző.

Muzeumunk ama hivei körében, kik az aradi lapokat járatták, visszatetszést szült az, hogy az „*Alföld*”-ben minden testület, minden férfiü üdvözölő sürgönyét közölte a közönséggel a muzeum elnöksége s a fentebbi sürgöny vételéről egy *betűvel sem emlékezett meg*. Mi ebben nem akarunk czélzatos mulasztást látni, mert hiszen az aradi muzeum nyomtatott meghívója már a figyelemnek habár első, de kétségbe vonhatlan jele muzeumunkkal szemben.

De más szempontból sem találhatunk okot a tendenciára. Azzal a társesülettel szemben, a melynek nyomdokain szervezkedtek, erősödtek meg, melynek cserkoszoruját őrzi az aradi muzeum, melynek hivatalos lapja az aradi mozgalmakról s Varjassy intézőről (Lásd T. L. m. é. 217. lap) oly meleg hangon emlékezett meg, ez a dolog talán inkább *feledékenységből* történhetett. De miután közönségünk a közlésre vonatkozó óhajtását méltányosnak találjuk, felkérjük az „*Alföld*”-et, mely a többi sürgönyöket és üdvözölő iratokat közölte, arra, hogy lapunk nyomán a kolozsvári ereklye muzeum üdvözletéről is egy két szóban megemlékezni sziveskedjék.

Vasvári iratok.

A múlt év okt. 6-án egy kiküldött bizottság muzeumunk részéről koszorut vitt Aradra, a vértanuk ravatalára. A bizottságnak én is tagja voltam. Ünnepély után megnéztük az ottani ereklye gyűjteményt, mely a kegyelet tárgyak összeszedése és kiállításából a *mi ereklye muzeumunk kezdeményezése után*, működésünk hatása alatt, a „nemzethez” intézett felhívásaink átvétele és a helyi viszonyok szerinti átalakításával kezdett megszületni és alakot ölteni. Varjassy Árpád tanfelügyelő és lelkesedni tudó férfiü vette volt kezébe és fáradhatatlan munkával és odaadással juttatta diadalra ezt az ügyet, mint azt e lapok m. é. folyamának 217--218. oldalain foglalt első cikke a legnagyobb elismeréssel ismertette és méltatta is.

A gyűjteményben találtam egy eredeti kimutatást az aradi elítéltekről, melyet a mi második kiadás alatt levő névsorunk kiegészítésére elkértem és magammal hoztam.

Ugyanekkor Varjassy elnök a Csányi levéltárra is felhívta a figyelmet, melyet, mint elmondá, a szomorú véget ért szabadságharcz után az aradi megyeház pin-czejébe dobtak s az azóta egész mostanáig ott hevert.

Varjassy elnök nem csak kiásta a feledés homályából ezeket az iratokat, hanem lajstromoztatta is és mutatott néhány iratot, a melyet *Vasvári írt a havasi táborból*.

Én elkértem ezeket az iratokat néhány napi használati időre abból a czélből, hogy ezeket itt magunknak lemásolhassuk s az iratokban található adatok nyomán módot nyujtsunk a Vasvári-körnek történelmi adatok további kutatására.

Varjassy elnök szives készséggel *ígérte ide ezeket az iratokat*.

Megállapodtunk abban, hogy a mikor az aradi elítéltek lajstromát vett használat után visszaküldöm, Varjassy elnök elküldi a Vasvári iratokat.

Én az aradi elítéltek lajstromát visszaküldtettem; az átengedést írásban is, nyomtatásban is megköszöntük s egyuttal kértem a Vasvári iratokat.

Varjassy elnök halogatta ígéréte beváltását. Én röstelttem ismét alkalmatlankodni ígérétre való hivatko-

zással újabb levélben; hogy azonban mégis emlékeztessék az iratok átküldésére, a „Történelmi Lapok“ 223. 240. lapjain beleszóvettem a tudósításokba.

Varjassy elnök figyelmét ez is, úgy látszik, kikerülte.

Ekkor a Vasvári-kör elnöksége irt át febr. 28-ról. Ennek sem lön eredménye.

Erre ismét én irtam át márcz. 3-ról egy tiszteletteljes kérő levelet, mire Varjassy elnök megbízásából az írták ereklje muzeumunk igazgatóságának, hogy alakulóban van előkelő politikai és írói körből egy bizottság, mely az okmányokat egy megindítandó lapban fogja feldolgozni s most már logikailag következik, hogy a mig ez nem határoz, addig át nem küldheti.

Mindennap száz és száz honvéd költözik az örök béke honába. Ugyanannyinál a tűnő napokkal az emlékezet fiókjai bezáródnak. Ki tudja, hány honvéd halt el, hány felejtette el egészen az eseményeket azok közül, a kiket mi azoknak az iratoknak a nyomán feltalálhattunk és kikérdezhettünk volna az alatt a fél év alatt, a melyre Varjassy elnök *egoizmusának* szüksége volt arra, hogy egy bizottság alakítására való, *logikai következtetéssel*, elodázza az iratok átküldését.

Hiszzen fél évenként kitalálni egy-egy bizottságot, nem is okoz nagy fejtörést. Csak 20 bizottságot kell még alakítani s a huszonegyedikre már nem lesz szükség, mert akkor már alig lesz olyan élő honvéd, a kinek emlékezetében egyes dolgok felemlítésével történelmi részletek felidézhetők lennének.

Bocsássa meg tehát Varjassy elnök, hogy a nyilvánosság előtt számolok be az iratok átkezelése ügyében folytatott tárgyalások eredménytelenségével. Kényszerít erre az a felelősség, mely utal, hogy minden lehető móddal mozdítsuk elé történelmünk kiegészítését.

Együttal az aradi muzeum összes intézőit, a vett levél szerint már megalakult bizottság, valamint az ezután alakítandó 10—20 bizottság leendő t. tagjait is kérjük, sziveskedjenek feltétlen beleegyezést adni ez iratok haladéktalan átküldésébe, mert mindennapi mulasztás vagy késedelem, a történelemre nézve kárral, a mulasztóra nézve felelősséggel járhat. Mi az iratokat lemásolás után nyomban vissza juttatjuk.

E bizalmas nyílt kérésre felbátorít bennünket az a tudat, hogy az a levéltár, melyet szomorú napok még szomorubb eseményei sodortak tőlünk oda, nem a Varjassy elnök tulajdona, nem a Kölcey egyesület se nem az alakított, vagy alakítandó bizottságok tulajdona, hanem az az egész levéltár a *nemzet tulajdona*. Ott tehát, a hol e nemzeti tulajdonnak a történelem céljaira való felhasználásáról van szó és a hol a dolog ennyire égető és sürgős, ott az önzésnek helye nincsen, ott a kérés teljesítését nem egy félévig, de egy fél perczig sem szabad halogatni, ha nem akarjuk a felelősség egész súlyát magunkra venni.

Kuszkó István.

A XI. Társas-estély.

Társas estélyt tartott e hó 14-én az ereklje-muzeum, Vasvári kör s a Történelmi Lapok szerkesztő-bizottsága a Nagy Ferdinánd vendéglőjének külön termében. Az estélyen a sokféle ünnepség és fogadtatások mellett is nagyon számosan vettek részt a hivek közül. Az estélynek fénypontját emelte *Hegyesi Márton* nagyváradi történetíró s a Vasvári-kör tiszteletbeli tagjának jelenléte, kit poetikus hangon tartott, szép beszédben köszöntött

fel *Szabó Samu* tanár. Hegyesi a társaságra emelte pohárát, mely zászlót bontott s mely zászló alá ő lelkesedéssel és munkakedvvel sorakozott. Nedoroszték János a társaság két új tagját mutatta ezután be és felköszöntötték a társaságban levő legifjabb 48—49-es honvédet, *Münszter Edét*, ki itthon a 11. zászlóaljban, künt pedig az olasz legióban küzdött a hazáért. *Nagy Gyula* tanár általános hangulatot keltő, rögtönzött verses toasztba foglalta be gondolatait, a mit a társaság egyik tagja legyorsírván, itt közöljük:

Ki nem hallotta még hírét 48-nak,
Melyről a magyarok lelkesülve szólnak.
Hát még ez időről ha azok beszélnek,
A kik közöttünk mint félistenek élnek;
A dicsőség lángja szemökben fellobog...
Nem értik ezt ma már a törpe utódok.
Azt mondják, Budapest Magyarország szíve,
Én e felfogásnak soh'se voltam híve.
Budapesttől kapjuk a „*deutsche hapták*“-ot.
De önöktől nyerjük a hazafiságot.
Ez az ősi erény, ma alig létezik;
A hazafiságot ma már *pénzen veszik*.
Jól esik lelkemnek, ha önöket látom,
Elhiszem, hogy van még magyar e világban,
Kik szívökben hordják a mi szép hazánkat,
Ugy-e, hogy szeretik jó *Kossuth* apánkat.
E kijelentéssel én nem sértem *Csákyt*;
Az ő lángelméje nekem is világít,
Mert én az országnak a kenyerét eszem,
Kossuthot imádom! Evvel nem vétkezem.
Ez kedves estélye a *Vasvári körnek*,
Itten látom képét a muzeum-örnek.
Ő a mi emberünk, a mig birja szuszszal,
Megbirkozott nemrég a nehéz tífuszszal.
Tudom a jó isten ilyenkor örvendez,
Ha a Vasvári-kör ily ünnepélyt rendez,
A hol a valódi hazaszeretetek
Gyöngéd női szívek, puha ágyat vetnek.
Ha lelkesültségem alakot öltene;
S nem volna a földön olyan kedves zene,
Mely szebben elzengné e rövid mondatot:
Vasvári-kör érjen sok ily kedves napot!
S legyen itt akárki, bármiféle párton;
Kiáltsa, hogy éljen jó *Hegyesi Márton!*

Kalmár Antal főhadnagy felköszöntötte a mostani honvédség egy tagját Lévy Józsefet. A társaság a legvidámabb hangulatban 10 óra utánig volt együtt s akkor egy része a Kárpát-egyesület kolozsmegyei osztálya által rendezett estélyre vonult.

KÜLÖNFÉLÉK.

Petőfi-emlékszobor a segesvári csatatéren.

A brassói magyarság márczius 15-iki lakomáján, a pohárköszöntők során a következő ritka szép esemény történt. Ugyanis *Rombauer Emil* főreáliskolai kir. igazgató a segesvári csatatérre irányozván megható beszédében a jelenlévők figyelmét, a brassói magyarságot, mint illetékes közeget a Petőfi emlékszobrára leendő gyűjtés eszközésére hívta fel. S a lelkes felhívás nem maradt eredménytelen. *Rusz Róza* és *Hincs Róza* kisasszonyok által *rögtönzött gyűjtés 205 forintot eredményezett* a Petőfi-emlékszobor javára. A lelkes kezdeményezés ily szép

eredménye azzal a biztató reménnyel tölti el keblünket, hogy a „Brassói Magyarság Intéző Bizottsága“, mely e nemzeti ügy további gondozására felhivatott és a szíves önkéntes gyűjtők nsgos *Kóós* Ferencz, *Rombauer* Emil és *Merza* Antal urak lehetségessé teszik, hogy a millenium ünnepén a brassói magyarság abban a kellemes helyzetben lesz, hogy emlékszóborral jelöli meg Petőfi sírhelyét, megörökíti maga nevét is a történelem lapjain. Adja Isten, hogy az Intéző Bizottság ujabban vállalt misszióját is sikerrel kezdhesse, folytathassa és végezhesse be. Ez eseményről külön vezércikkben ír a „Brassó“ idei 32. száma, megemlítvén egyuttal, hogy szívesen elfogad és nyugtáz a szent célra befolyó adományokat.

Rózsa Sándor pisztolyai. Napi lapokból veszszük át az alábbi sorokat: „Az aradi lapok nagy örömmel jelentik, hogy az ott most megnyílt szabadságharczi múzeumban az „ereklyék“ mindegyre szaporodnak s hogy a közönség most már „áhitattal zarándokolhat e szent helyre.“ E bevezetés után pedig mihamar elujságolják, „most kapta meg a múzeum Rózsa Sándor két pisztolyát, a melyekre a rablóvezér monogramma: R. S. van vésve.“ Hát — a mint az mindjárt szembeötlök — kissé különös ez a Rózsa Sándor-féle ereklye a szabadságharcz múzeumban. A haramia-vezér lehet bármilyen érdekes alak, vehetett bár részt (esetleg azzal a két, monogrammos, pisztolyal) a függetlenségi harcban, mi még sem tartjuk indokoltnak azt, hogy e nagy betyár pisztolyait olyan helyen őrizzék és mutogassák, a mit szentnek tartanak, s a hol az ereklyék és emlékek valóban tiszteletet érdemlő és gerjesztő csoportja van együtt. Különbőséget kell tenni az ereklyék között s nem volna szabad elhelyezni ott olyan, ha némileg még indokolt dolgot is, a mely a múzeumot profanizálhatja. Rózsa Sándornak pedig minden tárgya ilyen, nem lévén elválasztható az ő komisz, betyár alakjától, ha az idő mulásával mindjárt idealizálni akarják is bizonyos, de gyanus szereplését.“

Mi is aláírjuk ezt a figyelmeztetést és igazán óhajtjuk: hogy ne csináljon az aradi Kölcsey-egylet a szabadságharcz emléktárgyainak gyűjteménye czégére alatt „Barnum“ múzeumot csupán azért, hogy „mennyiségileg“ tulliczítálja a fővárosi gyűjteményt. Mert a most már hirdett 10 szobában sok olyan tárgyat láttunk az ősszel, a melyeknek bizony, semmi köze sincsen a szabadságharcz idejéhez és történetéhez és több olyant, a melyek hitelességéhez alapos kétség fér és sok olyat, a melyek mennyiségükkel mint raktári tárgyak hatnak, de nem ereklyék. Nagyon szükséges lesz ezeknek a selejtezése s a raktári tárgyaknak külön magazinumokba raktározása, ha azt akarják, hogy muzeumok szent hely legyen. Az ügynökök túlbuzgalmukban úgy láttuk, sok „szenteletlen“ és hitelesítetlen tárgyat hordtak össze.

Honvéd-képek a tordai honvéd-egyletből. Az „Aranyosvidék“ ben olvastuk, az alábbi közleményt: „A 48-as nagy időkből fennmaradt honvédek érdekében fáradhatatlan buzgalommal dolgozik a Kolozsvárt megjelenő „Történelmi Lapok“ minden száma. Célba vette a honvédek képeinek közlését is rövid élettörténettel. Minden kis élettörténelmi adat becses mozaik, nélkülözhetetlen porszem a szabadságháboruk történelmének megírandó művéhez. Vegyék figyelembe ezt a szabadságharcz honvédei s segítsenek a Tört. Lapoknak az adatok gyűjtésével. Városunk és vidékünk öreg honvédei a fényképek megszerzéseért *Botár* János tordai fényképészhez

fordulhatnak, kinek műterme utóbbi időben nagy haladást tanusit, s ki szíves volt megígérni, hogy ily képeket hazafiasságból rendkívüli olcsó árban, sőt a teljes szegényeknek egészen ingyen előállít.“

Razga Pál, a mártir. 1848. márczius 17-én Haynau, a bresciai hiéna, Pozsonyban felakasztatta *Razga Pál* lelkész. Mi volt a bűne? *Razga Pál* volt az, a ki *Kossuth* híres beszédét, a melyet a „Zöldfa“ erkélyéről tartott, rögtön németül elmondotta. Ezért kellett meghalnia. Pozsonyból most azt táviratozzák, hogy *Masenyik* és *Stromp* tanárok felhívást tettek közzé, melyben lelkes szavakkal adakozásra szólítják fel Pozsony lakosságát, egy *Razga*-emlék létesíthetése céljából.

Az 1848—49-es honvédegyletek által 1867. óta felállított emléktárgyak albuma. Ily című munkára hirdet előfizetést *Mikár* Zsigmond. Az album, mint czime is magyarázza, képből és írásban azokat a 48-as emlékeket, szobrokat fogja közölni, melyeket a hazafias érzelmű közönség, a honvéd-egyletek kezdeményezésére és segélyével állított fel az ország különböző részein. A munka háromféle kiadásban fog megjelenni. A díszkiadás ára 5 frt. Lesz ezenkívül 3 frtos és 2 frtos kiadás. Az előfizetések Budapest I. ker. apród-útca 4. sz. a szerkesztőhöz küldendők. Az érdekesnek ígérkező emlékalbumot ajánljuk az olvasók figyelmébe.

Amerikában szobrot emelnek Kossuthnak. Az „Amerikai Nemzetőr“ legújabb számában ezt olvassuk: Szobrot Kossuthnak! Mult csütörtökre a new-yorki Magyar egylet és Mükedvelő társaság helyiségébe értekezletre gyűlt össze a magyarság egy része azon czélból, hogy New-Yorkban Kossuth emlékére szobor emeltessék. Nem történt ugyan még semminemű határozott lépés ez eszme megvalósítására, hanem elvileg a nagyobbbrész által elfogadottat s elhatározottat egy nyilvános gyűlés megtartása, mi is ugyancsak a Magyar egylet és Mükedvelő társaság helyiségében (61. E. 4-ik útca) fog e hó 9-én megtartatni, melyre minden magyar meghivatik.

Az „Aranykönyv“ 121—128. oldala van mai számunkhoz mellékelve. Tartalmazza a következők gyűjtéseit és adományait: *Csiha* Gábor Hajdu-Nánás 2 frt, a „Szepes-ófalvi takarékpénztár“ 2 frt, a pozsonyi kir. jogakadémia 15 frt. *Kubina* Ignác *Kispécz* 50 kr, *Fejér* Kálmán *Gyöngyös-Tarján* 50 kr, *Somogyi* Imre *Szabolcs* 5 frt, *Kiss* Péter *Lovászpata* 2 frt 50 kr, „Az oszt. magy. ált. tisztviselő-egylet pánsovai takaré- és előleg-társulata“ 1 frt, a „Nagyvárad-Velence s váraljai takaré- és segély-egyleti szövetkezet“ *Nagyvárad* 2 1/2 frt, özv. *Sipos* Sámuelné 1 frt, *Hegyesi Márton* *Nagyvárad* 5 frt, *Nemes* *Miletics* *Mandics* *Pál* nyug. százados 5 frt, *Csúja* *Imréné* *Kántor-János* 9 frt 40 kr, *Gönczi* *István* *Oros* 5 frt, *Persian* *Kálmán* *Kolozsvár* 1 frt 70 kr, *Buócz* *Lajos* *Gajár* 1 frt 50 kr, *Cicatricis* *Béla* *Derekegyház* 4 frt, *Köszegi* *Sámuel* *Harasztos* 5 frt, *Máramaros-Szigeti* *Népbank* 5 frt, *Heyder* *Ödön* *Albert* 5 f.t., *Raksányi* *Kálmán* *Albert* 4 frt Ezekért a múzeum ez uton is hálás köszönetét nyilvánítja.

Szerk. üzenetek.

P. Zs. Nagybánya. Igéretét köszönjük s a közleményt, valamint a megmentett okmányokat örömmel várjuk. Lelkes munkásságáért fogadjuk az ereklye-múzeum köszönetét. A Kossuth-bankókat is mindig szívesen vesszük.

Br. A. Kivánságát teljesítve alább adjuk a *Bettelheimra* vonatkozó közleményt:

Bettelheim *Vilmos* az 1875. évi márczius 26. tartott *aradi honvéd-közgyűlés* végzése folytán mint volt nemzetőri tiszt igazolva lett; *Aradon* született 1821. márczius 15. Tagja volt az 1860. évben *Scitovszky* *János* hercegprímás által összehívott esztergomi országos értekezletnek 1861. évben szülővárosában *Aradon* az „Alföld“ című napilapot alapította, mely jelenleg is 33. évfolyamában megjelen és melynek köszönhetni, hogy *Arad* ezen lap befolyása által megmagyarosodott, mi tisztán az ő érdeme. 1861 óta 1886-ig folyást törvényhatósági bizottsági tagja volt sz. kir. *Arad* városának, akkor elköltözött *Budapestre*. A magyar színészetnek buzgó támogatója volt. A 13 vértanu-szobor eszméjét ő pendítette meg,

a gyűjtéseket azonnal megkezdte és a hatósági beleegyezéssel ő az alapot 18 évig, míg Aradról eltávozott híven kezelte; de azért sem a szobor-bizottság által, melynek 18 évig pénztárnoka is volt, sem „A vértanu-szobor története“ című műben, sem a „Vértanúk albuma“-ban, sem a helyi hírlapokban nem volt említve ki pendítette meg először a szobor eszméjét. A történelmi igazság érdekében tudja meg mindenki, hogy ő legelőször 1867. évben az „Alföld“ című lapjában ezen eszmének adott kifejezést egy a „Szerkesztőség“ által aláírt felhívásban és hogy a legközelebbi városi közgyűlésben a városi törvényhatóság magáévá tette az eszmét; így keletkezett a szobor-bizottság, melynek sok évi fáradozása után az eszme megvalósult. Nemcsak Arad városa, hanem a régi honvédség, sőt az ország elismerését is kiérdemelte eszméje megpendítése által, hogy Aradon olyan emlék-szobor áll, mely nemcsak a mártir-halállal kivégzetteknek, nem csupán az 1848—49. honvédek tetteit dícsőíti örökre, hanem művészi szempontból is ritkítja párját. — Bettelheim Vilmos ma tisztviselő az 1-ső magy. ált. biztositó társaságnál Budapesten.

B. A. d.

Ferenczi Ferencz. *Torda.* Legyen javítva lapunk m. é. folyamának 228. lap. 3. kikezdesének „Csucezei“ sajtóhibája „Bucsesd“-re (a hajdani Zaránd.)

Havasalyi Szászrögen. A Szabolcska Mihály beküldött beszéde szép is, jó is. A vers szintén, mint mindenik verse a jeles poétának. Kár, hogy lapunkban most nincsen számukra hely. De elittük. Nálunk nem megy kárba semmi, a mi jó. A tudósítást átadtuk a szomszédunknak — az „Ellenzék“-nek.

Lövei Klára *Budapest.* Azt a szép alkalmi cikket szerettük volna mi ünnepi számunk megjelenése előtt márcz. 5-én kézhez venni. Akkor nem tettük volna el, még egy pár hasonlóképp elkészett jeles közleménnyel a jövő ünnepi számra. A Vasvári előadásról szóló jegyzet nagyon becses adat és ennek a kedvéért történik az első eset, hogy szabadságharczsal kapcsolats eseményeken kívül álló tárgyat hozunk a lapunkban szőnyegre. Az első márcz. 15. ünnepély Kolozsváron Hóry Béla indítványára 1873-ban volt. Az első ünnepély a temetőben Bölöni Farkas sírjánál volt. Beszélt Hegedűs István. A második, a melyről Nagyságod megemlékezik csakugyan 1874-ben volt. Ez a redoutban tartatott. És néhai Sáni László tanár beszélt. Az ünnepélyek sorozatát különben összegyűjtöttük lapunk m. é. 17. 18. és 25. lapjain.

Szánthó Ákos. Sz.-Udvarhely. Annak, hogy ön Udvarhely-megyénen gyűjti az Erdélyben fogságot szenvedett honvédek névsorát, a főtisztelendő ur nagyon fog örvendeni. Mindenesetre helyet adunk a fogságot szenvedett plebános képének az ereklye-muzeumban is és a mikor sorra kerül, a lapban is, csak legyen tiszta, szép az a fénykép, Tessék csak elkészíttetni. A kardot rövid, magyarázó sorok kíséretében kérjük beküldeni, hogy így nyugtázhassuk.

Márcz. 15-iki ünnepélyek.

— Magyarország nemzeti ünnepe. —

A nagy nap emlékét magyar lelkesedéssel és kegyelettel ünnepelte meg az idén is a nemzet. Ahol magyarul éreznek a szívek, a városokban is, a falvakban is, a visszaemlékezésé volt ez a nagy nap, mely jelenti Magyarország föl-szabadulását, az eszme győzelmét, lerombolását az ósdi válaszfalnak, mely különbséget tett polgár és polgár közt.

Nem szokott frázist használnunk, midőn azt mondjuk, hogy márczius 15-ét ebben az esztendőben még a szokottnál is nagyobb fényvel és lelkesedéssel ünnepelte meg a nemzet.

Alig van helység az országban, hol a polgárság ne ülte volna meg a nagy napot és özönével érkeztek hozzánk naponta a tudósítások, melyek márczius 15-ének a megünnepléséről szólnak.

Az ünnepélyekről szóló tudósítások betűrendbe szedve az alábbiak, de megjegyezzük, hogy

e tudósításokat a roppant halmaz miatt leginkább csak rövid vázlatban adhatjuk. Összeállításunk azonban nem tart igényt a teljességre, mert úgy véljük, hogy még sok ünnepélyről nincs tudomásunk. Egyébiránt segítnek ezen a napi sajtó tudósításai, melyekből mi is felhasználtunk egyet-mást a hosszabb tudósítások keretében.

Aradon kettős ünnep volt. A városházán lefolyt szép ünnepélyen az aradi egyletek nagyrésze képviselve volt és ott volt *Mikár* Zsigmond, az országos központi honvéd-egylet titkára is Budapestről. Az ünnepélyt *Lukácsy* Miklós, mint a kegyelet-bizottság elnöke nyitotta meg, majd az állami tanító-képző intézet ifjusága énekelte el a szózatot, azután *Szondy* János tanár mondott egy nagy tetszéssel fogadott emlékbeszédet. Az ünnepélyt itt még a Hymnusz éneklése zárta be és aztán az egész közönség a vértanu-szoborhoz vonult, hol *Góth* Sándor színész fekete diszmagyarba öltözve elszavalta a „Talpra magyar“-t és aztán *Lukácsy* Miklós helyezte a szoborra hazafias felkiáltások közt a közönségnek a városházáról hozott koszoruját. Délután az ereklye-múzeum megnyitási ünnepén a „Köcséy dalkör“ előadta a Hymnuszt s *Varjassy* Árpád kir. tanfelügyelő tartott beszédet. Beszélt még dr. *Sallay* Béla is, mire a Szózat éneklésével bezáratván az ünnepély, a közönség a múzeum megtekintésére indult. Este diszelőadás és bankett volt. A város ki volt világítva s *felhaborodást idézett elő*, hogy *Metianu* román püspök ezuttal sem világította ki ablakait. Általános feltűnést keltett az is, hogy *Fábián* főispán Budapestre utazott s így nem vett részt az ünnepélyen.

Az aradi polgári fiúiskola ifjuságának ünnepe *Szölöcsy* Károly megnyitó beszédével kezdődött, mely után az intézet nő vendékei az „Ima“ cz. karéneket adták elő. *Niedermayer* Tóbiás lelkes beszédét követő karének után *Kökényesi* Imre a „Nemzeti dal“-t szavalta el hatással. Most *Schreyer* Iván alkalmi ódát szavalt, majd az énekkar zendítette rá a „Nemzeti dal“-t, mire *Földes* Manó ódát szavalt és befejezésül a közönség a Hymnuszt énekelte.

Aranyos-Polyán községben is szépen sikerült ünnepély volt, a mi annál nagyobb, hogy a község lakosságának felerésze oláh s a lakók nagyobb része eddig még csak fogalommal sem bírt márczius 15-ike jelentőségéről. Az ünnepély az állami fiúiskola felkészített termében folyt le. Egy 30 tagból álló vegyes kar által elénekelt Hymnusz után, *Bertalan* József ref. lelkész mondott alkalmi beszédet, majd a „Talpra magyar“-t énekelte a kar, mire egy egyszerű falusi legény szavalta el Petőfi „Magyarok istene“ cz. hatásos költeményét. Szavaltat és ének volt még több is. Így pld. egy 10 éves leánya szavalta el *Pósa* Lajos „A haza“ cz. versét, mire egy induló eléneklése után a szép ünnepély véget ért és még az oláh hallgatóság is megnyugodva, mintegy fellelkesülve távozott.

Aszódon a polgárság kivonult a Petőfi-térre s ott *Nemes* Félix dr. mondott beszédet. Felkeresték azután a temetőben az ott nyugvó neyyennyolczasok sírjait.

Besztercebányán a főgymnázium ifjusága ülte meg kegyelettel az ünnepet. Este pedig fáklyásmenet volt zeneszó mellett.

Brassóban a „Brassói Magyarság Intéző Bizottsága“ lett jogos és hivatott örököse a márczius 15-iki nemzeti ünnepélyek rendezésének is, melyet a „brassói iparos ifjak önképző és betegsegélyező egyesületének“ legelső kezdeményezése után az E. M. K. E. brassómegyei választmányának czége alatt, a brassóvármegyei állandó márczius 15-iki bizottsága éveken át meghonosított s nélkülözhetlen nemzeti szükséglettel tett körünkben. És ez örökös méltó utóda kívánt lenni az elődnek, a hagyományozónak; a Br. M. I. Bizottsága rendezte most ez ünnepélyt olyan benső fényvel, olyan hazafias szellemmel, mely a brassói magyarságnak dicséretére, büszkeségére válik, — s mely nap erkölcsi eredményében a brassói magyarság történelmének lapjain arany betűkkel lesz följegyezve.

Az ünnepély az „Európa“ szálloda fellobogózott dísztermében folyt le. Az 5 órakor megkezdett ünnepélyen a brassói összes magyar egyesületek képviselve voltak. A műsor első pontja a „Rákóczy Nyitány“ a *Honigberger* nővérek, *Schwarze* Albertina k. a., *Jaschik* Gyula és *Rehacsék* József előadásában a legjobb hangulatot keltette s fokozta nagy mértékben a lelkesedést, melylyel a közönség ünnepelni jött. Most dr. *Vajna* Gábor int biz. alelnök a tőle megszokott igaz lelkesedés és honszeretet hangján üdvözli az ünneplésre egybegyült díszes közönséget, s köszönetet mondva a márczius 15-iki állandó bizottságnak eddigi munkálkodásáért, az ünnepélyt megnyitja; mire a brassói magyar dalárda lépett emelvényre, hogy a Hymnus megható hangján sziveinket az égre irányozza, hogy egy érzéssel, egy értelemmel imádkozza Istennek áldását, védő oltalmát a magyarra, a magyar hazára. Erre *Moór* Gyula ág. ev. lelkész és főesperes tartott lelkes szónoklatot, méltatva a nagy nap emlékét.

Huber K. „Magyar ábránd“-ját ismét a *Honigberger* nővérek játszták hegedűn és zongorán és utánuk *Balázs* Péter áll. isk. tanító szavaltta el Ábrányi „Márczius tizenötödikén“ cz. lendületes költeményét; mire a dalárda énekelte a *Szózat*-ot s a nemzeti ünnep a nagy közönség lelkes éljenzése közt véget ért volna. De nem — tovább folytatódott.

A tanuló ifjuság, a haza jövő reménye vette át a szerepet, s rágyujtva a „Kossuth Lajos azt üzente“ kezdetű dalra, *bejárta vele a város utczeit, a kiváncsi nép ezreitől kísérve* s *Moór* Gyula főesperes, dr. *Vajna* Gábor lakásaig, továbbá a „Brassó“ szerkesztősége, a főreáliskola, kereskedelmi akadémia, r. kath. főgymnázium, magyar kaszinó, magyar polgári kör helyiségei előtt a Hymnus és *Szózat* elzengésével adta dicsérendő jelét annak, hogy Brassó város falai között lévő magyar középiskoláink ifjusága érzi jövő hivatását s minden ízében magyar kíván lenni.

Az ünnepély végeztével társas-vacsora volt, (ugyancsak az Európa szállóban) melyen körülbelül 160 egyén — s köztük sok nő — vett részt. Legyen végül megemlítve, hogy a brassói hazafias magyarság ünnepi számunkból 200 példányt rendelt meg, melyeknek tiszta jövedelme az ottani honvéd-egyletnek fog átadatni.

Márczius 15-ikét a brassói r. kath. főgymnázium önképző-köre is megünnepelte. Dr. *Kőrösy* György buzgó elnöke a körnek az ünnephez méltó programmal léptette föl az ifjuságot, melynek kiválóbb tagjai szép náladásnak adták jelét az önálló munkásság és a szabatos szavalat terén. Az ünnepi beszédet *Mezey* VIII-ad oszt. tanuló tartotta, míg *Szöke* egy epizódott olvasott fel a szabadságharc korából. A szavalók közül kitűnt *Verzár* Győző VI-od oszt. tanuló. Igazgató úgy, mint a tanárok teljes melegegedésüknek adtak kifejezést a sikerült ünnepély fölött.

Fiumében a főgymnázium növendékei rendeztek ünnepet.

Győrött délután felszegeztek az ujjvárosi Kossuth-utca jelző tábláját. A városi hatóság nevében *Szöcs* Ákos ünnepi beszédet tartott. Este társas vacsora volt.

Hevesen a polg. olvasókör rendezte az ünnepet.

Hidalmás hazafias közönsége is ünnepelt. Az állami iskolában tartott ünnepélyen *Császár* Sándor tanította, ismertette márcz. 15-ike jelentőségét. Innen zászlók alatt a ref. templomba vonult a közönség, hol *Musnay* Pál ref. lelkész tartott hazafias imát. De a tulajdonképpeni ünnep a községháza előtti piacon folyt le, szavallattal és énekkel. Este itt is kedélyes társasvacsora volt a vendéglőben.

Hódmezővásárhelyen az összes egyletek és társaskörök megünnepelelték a szabadság napját.

Jászladányon a népkör által rendezett ünnepen *Szappanos* Imre a „Talpra magyar“-t szavaltta, *Száva* János tanító ünnepi beszédet tartott. Este banket volt.

Kecskeméten a jogakadémia polgársága rendezett ünnepet s este banket volt, melyen *Dartók* Lajos, *Ulvizy* János, *Horváth* Ádám dr. és *Illyés* Bálint képviselők is jelen voltak.

Kis-Szebenben az Emke iskolája az idén is ünnepelt. A különféle nemzetiségű s többrészből német és oláh növendékek a tiz pontból álló műsort gyűjesen adták elő és érdekes volt hallgatni, hogy ez a különféle nemzetiségű gyermekcsereg mily szabatosan és

lelkesen énekelte a nemzeti dalokat és zendítette rá a végén, hogy: „Hazádnak rendületlenül légy híve óh magyar!“ Felolvasást *Makfalvi* Ferenc tanító tartott és az ünnepély után kedélyes táncz kezdődött.

Budapesti ünnepélyek.

A fővárosban az idén is az egyetemi ifjuság ünnepélye volt a legszebb. Az ünnepségen jelen volt notabilitások sorában azonban hiába kerestük a testvéregyetemi ifjuság valódi vezetőit. Nem láttuk ott képviselve sem az egyetemi tandócsot, sem a testvéregyetem tanártestületét.

De ha a tandócsok nem is ünnepeltek együtt a tanítványokkal, mégis az ifjuság által rendezett ünnepség fényesen sikerült. Az egyetemi ifjuság ünnepélye voltaképpen már d. e. kezdődött a redout nagytermében, melyet teljesen megtöltött a közönség. A népszínház dalkara énekelte a *Szózat*-ot, azután *Ébtevő* Károly, a függetlenségi párt elnöke tartott beszédet Magyarország politikai helyzetéről a szabadságharc előtt, buzdítva az ifjuságot, hogy az 1848-iki politikai irány megvalósítását hivatásának ismerje. Majd *Virágh* László műegyetemi és *Hindy* Attila joghallgató szavaltak alkalmi költeményeket.

Az ifjuság a szerb-utcai egyetemi épület előtt gyülekezett, honnan zászlók alatt vonult kevéssel három óra előtt az egyetem-térre. A felvonuláskor a Kossuth-nótát dalolta az ifjuság. Kevéssel azután jöttek a közlekedési tanfolyam növendékei is zászló alatt az ünnepség színhelyére, szintén a Kossuth-nóta mellett.

Pontban három órakor lépett az emelvényre *Virágh* László műegyetemi h. ki *Ábrányi* Emilnek ez alkalomra írt gyönyörű költeményét szavaltta el nagy hatással. A költemény minden egyes versszaka után riadó éljenzésbe tört ki a tömeg. Ezután *Hindy* Attila j. h., az egyetemi kör elnöke mondotta el ünnepi beszédét. A honfoglalás utolsó napjának, nevezte a márczius 15-ikét, mert ez a nap szerezte meg a magyar nemzetnek a hazát. Érdekesen vázolta a negyvenöt év előtti eseményeket és márczius 15-ikének nagy jelentőségét. Most a „*Talpra magyar*“ szavaltta el *Somogyi* Lajos j. h., ezt a gyújtó hatású verset, mely annyira föllelkesítette most is a hallgatóságot, hogy száz és száz ember mondta el a szavallóval együtt az esküt.

Ezzel be is fejeződött az ünnepség első része.

A *Petőfi-téren*. Az egyetemi ifjuság a Kossuth-nótát és a Hymnuszt énekelve vonult a kecskeméti-utcán, kalvin-téren, vámház-körüton és *Ferencz* József-rakparton át a *Petőfi-térre*. Oda is nagyszámu rendőrség vonult ki. Itt is kordont vont a rendőrség a *Petőfi-szobor* előtti téren. Az ifjuságot nagyszámu és díszes közönség várta, soraiiban itt is sok hölgygyel.

Az ünnepség itt a „*Talpra magyar*“ elszavallásával vette kezdetét. *Mayer* Gyula m. e. h. adta elő a költeményt nagy hatással. Az alkalmi beszédet *Beöthy* László j. h. tartotta.*) Szépen, okosan beszélt s igazi szónoki lendülettel adta elő beszédét. Buzdította pályatársait, a szabadság föltámadásának mai évfordulóján, a szabad haza szeretetére. Végül az idegenben élő agg hazafiról emlékezett meg s szavait azzal végezte, hogy tépjünk ki sziveinkből egy-egy babért s imádság szárnyán küldjük el Turinba. Leirhatatlan lelkesedést keltettek szavai. *Beöthy* a közönség riadó éljenzése közben koszoruzta meg a lánglelkű költő szobrát.

Ezzel az ünnepség hivatalos programja véget ért. Még énekelte az ifjuság a *Szózat*-ot és a Kossuth-nótát s azután a legnagyobb rendben minden legcsekélyebb zavargás nélkül szétszórt a tömeg.

*) Legyen felemlítve, hogy e jelenetet *Ellinger* Ede pillanatnyi fölvtétele után a „Vasárnapi Ujság“ idei 12. sz. 195. lapján szép fényképben közli.

Este többféle lakomát rendeztek és üdvözlő táviratokat küldtek Kossuthnak. A függetlenségi párt a „Hungária“ fogadóban tartotta lakomáját. Eötvös Károly pártelnök kezdte a felkészítő sorozatát, Kossuthot életve. Azután beszélt még Helyfi Ignác, Meszlényi Lajos, Kiss Albert, Vajnai István, Visontai Zoma, Pázmándy Dénes és Lukács Gyula s a beszédek folytán még egyházpolitikai vita is kerekedett. Végre Kossuthot Kaas Ivor báró indítványára az Eötvös által fogalmazott következő távirattal üdvözlötték: „Kossuth Lajos Turin. Az országos függetlenségi párt e mai napi nemzeti ünnepélyről ragaszkodását, üdvözlését s azon forró óhaját küldi, hogy a gondviselés kormányzó úr életét és boldogságát nemzetünk errőltségére s vizsgálatására még sokáig tartsa fenn. Eötvös elnök.“

A lakomán Bande Marcezi zenekara játszott.

A fővárosi asztaltársaságok felvonulása A Petőfiteren márcz. 15-ike délutánján még egy ünnepség volt. Az első magyar nemzeti asztaltársaság rendezte. Alig vonult el az egyetem ifjuság, már jöttek az asztaltársaságok díszmagyarba öltözött tagjai zászlók mellett. Elszavalták a szobor előtt a „Talpra magyart“ s Király Antal beszéd kíséretében megkoszoruzta a költő szobrát; öt órára elosztak az asztaltársaságok tagjai is példás rendben.

A népszínház is ünnepelt és jellemző, hogy a magyar főváros színházai közül egyedül ez emlékezett meg arról, hogy márczius 15-ike némiképpen különbözik az év többi napjaitól. A nemzeti színházban a dolovai nábob leányának udvarló huszártisztek csörömpöltették kardjaikat azon az estén is, az operaházban, az „opera zárva“ című közkezdveltségű darabot adták A népszínházban Rákosi Viktor alkalmi kis színműve „Márczius 15“ került színre, melynek sok érdekes-jelenete volt. A múzeum előtti jelenet is hatásos volt. Ott láttuk Petőfit, a ki a „Talpra magyart“ szavalt, Vasvárit, a ki a 12 pontot olvasta fel, természetesen a közönség nagy tetszése közepette. A darab végével zajosan hívták a szerzőt, a ki helyett Lukácsy rendező köszönte meg a közönség tapsait. Az alkalmi darabban P. Lukács Juliska, Szirmai, Kassai, Csizsér, Horváth Vincze, Szabó, Nánássy és Bártfai Aranka játszottak, hazafias lelkesedéssel. Ezután még a „Tündérlak Magyarhóban“ népszínművet játszották el, Blaháné közreműködésével.

Az egyesült középiskolák tanuló-ifjusága is rendezett este a vígadó kisteremben Ábrányi Emil védnöksége alatt ünnepet, melyet Szerelmehegyi Tivadar gym. tanár nyitott meg.

A III. ker. társaskör ünnepélyén Komócsy József mondott beszédet s táviratot küldtek Turinba.

A fővárosi kereskedő-ifjak önképző egyesülete is megünnepelte a szabadság napját

A II. ker. községi polgári és középkereskedelmi iskola növendékei is megünnepelték a szabadság napját és Garai Ede tanár intézett a növendékekhez beszédet.

A Fekete József tan- és nevelő-intézetben is volt márcziusi ünnepély.

A III. ker. polgári fiúiskolában Halász Gyula igazgató mondott alkalmi beszédet és utána Krausz T. tr. szólt

Röser János tanintézetében Péter János tanár volt az alkalmi szónok és azután egy tanuló vázolta a nap fontosságát.

A budai paedagógiumban Gyertyánffy István igazgató vázolta az ünnep jelentőségét.

A Ferencz József tanintézetben Griesbach Ágost dr. tanár tartotta az ünnepi beszédet.

A VII. ker. Kazinczy-utcai polgári fiúiskolában Lád Károly igazgató és Tolnai Lajos tanár mondták az alkalmi beszédeket.

A VI. ker. polgári és középkereskedelmi iskolában Roller Mátyás igazgató és Tichy J. tanár tartottak beszédeket.

A VII. ker. állami gimnáziumban Köpessy Sándor igazgató méltatta a 48-iki eseményeket. Beszédet mondott még Mika Sándor dr. is, ki után Jobbagyi N. VIII o. t. szavalt.

A III ker. községi polgári leányiskola is rendezett ünnepet. Itten Gööz József dr. igazgató mondotta az alkalmi beszédet.

A X. ker. polgári leányiskolában Valya Miklós id. igazgató tartott beszédet.

A III. ker. munkástelepi elemi iskolában Schinabek Engelbert vez. tanító beszélt.

Megünnepelte továbbá a márczius 15-ét: a legrégibb magyar asztaltársaság, a fővárosi szegény-gyermekkert egyesület, a Vörösmarty-asztaltársaság, a nemzeti demokrata munkáspárt, a daleyletek stb.

Czepléden a városháza előtt Károlyi Gábor gróf országgyűlési képviselő tartott beszédet, a ki a függetlenségi párt több tagjával érkezett ide. Kivüle Illyés Bálint és Horváth Ádám tartottak beszédeket Este az összes társaskörök disztrakomákat rendeztek.

Csáktornyán az áll. tanító-intézet rendezett sikerült ünnepélyt.

Csurgón a kaszinó rendezett ünnepet, melyen többen tartottak alkalmi szónoklatokat és a dalárda énekelt. A kaszinó, melynek háromnegyed részét izraelita vallású tagok teszik, ezenkívül Polónyi Géza országgyűlési képviselőhöz táviratot intézett, melyben azt kérdezi Polónyitól, hogy ők, a kik a márczius 15-ét hazafiasan megünnepelték, azok közé a zsidók közé tartoznak-e, a kiket Polónyi méltóknak tart a recipiálásra? Polónyi válasza még nem érkezett meg.

Debreczenben az összes középületek fel voltak lobogózva, az iskolákban szünetelt az előadás. Dé előtt a kollégiumi ifjuság, este a kereskedő-ifjuság rendezett ünnepet, mely utóbbin Bakonyi Samu dr. tartott nagyhatású emlékbeszédet, Réthy Laura pedig énekelt

Déván az ünnepélyt az ipartestület rendezte. A templomban Imhoffer Mór zárdafőnök miséje után a közönség a vígadóba vonult. A szokásos szavalatok mellett, Kun Róbert főreáliskolai tanár tartotta az ünnepi beszédet. Délután volt téren és iparosok lakomája, hol a Széchenyi-lakoma mintájára most ittak először az e célra rendelt ezüst serlegből. Este sikerült bankett volt.

Doboz községben is volt ünnepély, melyen az Irányi sír-emlékére 12 frt 10 krt gyűjtöttek.

Felvinczen a piac előtti téren folyt le az ünnepély. Szécsi Ferencz ref. lelkész alkalmi szavala után Kovács Lajos plébános mondta az ünnepi beszédet. Este tűzijáték és 100 terítékű társasvacsora volt, mely tánczczal ért véget.

Kolozsvári ünnepélyek.

Az egyetemi ifjuság ünnepélye.

Szép lélekemelő módon ünnepelte meg az egyetem polgársága szabadságharcunk e nagy, emlékezetes napját. Az ifjuság, mely történelmi nevezetességeinket a legszentebb, a legodaadóbb tiszteletben részesíti, s azok emléken áhítatos kegyelettel csüng, szeretetűnek, a nagy nap emlékének adá szép tanújelét akkor, mikor az évente szokásos főtéri ünnepélyt megtartotta. Háromnegyvedtizenegy óraker gyülekeztek az egyetemi polgárok az egyetem előtti téren, hogy együttesen lobogók kíséretében kivonuljanak a főtérre, hol a szónokok számára ügyes kis emelvény volt felállítva. Az emelvény az egyetemi kör helyisége előtt volt, a mely szépen fel volt lobogózva. Az ünneplő sokaság, mely nagyszámmal gyűlt össze, hogy az egyetemi polgárok ünnepélyében részt vegyen, már várta a szónokok megérkezését, mikor is 11 óraker az egyetemi ifjuság a főtérre vonult.

A szereplők közül először Benel Ferencz joghallgató, szép érczes hangon szavalt a Ditrói Mór „A nemzet dalnokához“ cz. hangulatos alkalmi költeményét, melynek minden versét és refrainjét élénken megéltették. Alkalmi beszédet Király Aladár joghallgató, az ifjuság ismert szónoka tartott. Sajnáljuk, hogy e magvas szép beszédet térszúke miatt még csak kivonatossan sem ismertethetjük, de hogy krónikánkban nyoma legyen, megemlítjük, hogy egész terjedelmében az „Erdélyi Hiradó“ márcz. 15-iki 61. (1561.) számában jelent meg.

A beszéd elhangzása után, melyet lelkesedve fogadott a nagyszámu közönség, Elek Lajos joghallgató elszavalt a „Talpra magyart“-t. Erre ifj. Bánffy Miklós gróf joghallgató felolvasta az ünneplő sokaság éljenzése közt a

hazánk legnagyobb fiának, szabadságharcunk apostolának küldött üdvözlő sürgönyt, mely így szólt:

Kossuth Lajos Kormányzó Urnak, Turin!

A magyar szabadság dicső ünnepén szent lelkesedéssel gondolunk Rád, szabadságunk halhatatlan apostola, és hó fohász szól ajkainkról az ég hatalmas istenéhez, tegye boldoggá édes hazánkat, boldoggá nemzetének legnagyobb fiát, Kossuth Lajost.

A kolozsvári egyetem polgársága.

Végül a polgári dalegylet éneke rekeszté be a lélekemelő ünnepélyt.

Kár, hogy a főtéren sehol sem látszott egyetlen házon sem nemzeti lobogó, egyedül az egyetemi kör tette ki. Sajnos dolog, pedig hát számos balkonon, ablakban hallgatták az ügyesen szónokló egyetemi ifjakat.

A márcz. 15-iki bizottság ünnepélye. A márcz. 15. biz. igen szépen sikerült nemzeti ünnepélyt (mely ünnep már a huszadik évi ünnepély) rendezett a szépen feldiszipított routuban. Délután 3 órakor már gyülekezni kezdett a közönség és nemsokára a vigadó nagy terme egészen megtelt szép és clőkélő közönséggel. 3 óra után lépett az emelvényre *Salamon János* zenekara, mely a közönség lelkesedése mellett játszta el „Bánk-bánk“-t, Erkel szép zenedarabját. A darab eljátszása után érkezett meg a mi nemzeti ünnepünknek fővárosi vendége: *Thaly Kálmán*, kit a terembe érkezése alkalmával a közönség tüntető éljenzéssel fogadott.

Ezután *Deáky Albert* a márczius 15-iki bizottság elnöke rövid beszéddel megnyitotta az ünnepélyt. Deáky beszédének elhangzása után *Thaly Kálmán* éljenzések között helyet foglalt az emelvényen és gr. *Bercsényi Lászlóról*, a magyar szabadsághős és kiváló nagy alakjáról tartott érdekes szabad előadást. *Thaly* előadása majdnem két órát vett igénybe és felesleges mondanunk, hogy *Thaly* beszédjét, ki annyira ismeri a nemzet viharos századainak történetét, melyet beszédjében oly kitünően vázolt, a lelkes hallgatóság folytonos tapsal és éljenekkel kísérte.

Most a kolozsvári közönségnek ma is, mikor már nem a miénk — kedvence, *Küry Klára* lépett az emelvényre. A közönség frenetikus tapsal fogadta. Azután *Pongrácz Lajos* kitünő zenekísérete mellett megcsendült ajkán a „Ne sírj, ne sírj Kossuth Lajos!“

Mikor vége volt e bánatos dalnak, következett a frisse. *Küry Klára* hangja csengett, szemei nevettek, arcza ragyogott, olyan volt mint a tavaszi diszben pompázó természet, a melyre mosoly nélkül tekinteni nem lehet. Megkellett ismételni a nótát és újra megkellett azt pótolni még egygyel, még kettővel — mert a közönség tapsa tombolássá növekedett és újra hallani akarta. *Küry Klára* engedett a közönség kívánságának és háromszor jelent meg a hívásra és háromszor énekelt tomboló tapsvihar mellett.

Midőn a bájos diva a podiumon megjelent a márcz. 15. bizottság nevében *Szekula Ákos* r. b. tag egy nemzeti szalagokkal díszített babér-koszorút nyújtott át.

Ezután az „Egyetemi zenekar“ játszott egy darabot szabatosan és nagy precizitással.

Erre E. Kovács Gyula következett. *Kovács* népszerűsége annyira általános, hogy már pusztán megjelenése biztossítja a hatást. *Kovács* ez alkalommal prózát szavalt és fényszerűen bizonyította be, hogy a szép prózát szint oly nagy hatással lehet szavalni, mint akár egy költeményt. *Kossuth Lajosnak* irataiból adott elő „az emigratio hitvallása“ czim alatt egy részletet, sok szónoki erővel és névvel. Élénk tapsal jutalmazta a közönség.

Ezután a „Polgári dalegylet“ énekelt a legszebb sikerrel és nagy tetszés mellett. Majd *Rátonyi Ákos*, tetőtől talpig magyarban, szavalt el *Petőfi*nek a „Hazáról“ czimű költeményét, a melylyel a hallgatóságot igazi lelkesedésbe hozta.

Végre *Salamon Rákóczy*-indulója zárta be a kiválóan sikerült nemzeti ünnepet.

Az iparos ifjak egyesületében d. u. 6 órakor kezdődött az ünnepély. *Csikai* zenekara nyitánya után dr. *Salamon József* elnöki megnyitója következett, majd *Kállay György* szavalt a „Talpra magyar“-t és aztán az egylet vegyes kara énekelt. Ez ügyes két pont után, *Sándor József* az Emke t. alelnök-főtítkára mondott eszmékben gazdag szép alkalmi beszédet.

A szónok szépen indult ki egy példabeszédből, melyet a következőkből variált: „Mutasd meg nekem mit ünnepelsz, s megmondom, hogy ki vagy“. Majd áttért arra, hogy minden nemzetnek van olyan emléknapja, melyre az össznemzet hállával gondol. A magyarnak is van ilyen emléknapja több; s ezek közül elmondja, mért tudott ép a márczius tizenötödike a nemzetben annyira gyökeret verni, hogy ma nemzetiünnepé vált.

Egy óránál tovább tartó magyarázó előadásban fejtette ki a márcz. 15-iki eszmék jelentőségét, népies könnyen érthető nyelven mutatva ki az eszmék keletkezése történetét összefüggésben a nagy francia forradalommal, még távolabb a reformációval, sőt a kereszténység világtörténelmi szellemével. Rámutatott az 1848. évi magyar nemzeti újjászületés következményeire a mai napig és vázolta a várható további következményeket a jövőben.

A szép számu közönség figyelemmel hallgatta végig az egyszerű és könnyű stilben tartott magyarázó előadást és végül a rendező-bizottság elnöke indítványára köszönet szavazásával lelkesen megéljenzették a szót.

A zajosan megtapsolt beszéd után *Jakab Lajos* szavalt el *Petőfi* „A rab“ cz. költeményét, mire az ünnepély nyolcz óra felé véget ért.

A bankette. A központi szálloda emeleti éttermét rég idő óta nem foglalta el olyan szép számu közönség, mint márcz. 15-én este. A patkó-alaku asztalfőn *Thaly Kálmán* és *Küry Klára* a kedves vendégek ültek, körülöttük sorakozott a márczius 15-iki állandó bizottság. A megjelentek száma több volt 120—130-nál s Kolozsvár asszonyai közül is számosan vettek részt. A bankette *Küry* fellépte folytán csak 10 óra után kezdődött.

A második fogás után *Deáky Albert* bizottsági elnök kezdte meg a felköszöntők sorát, éltetve a legnagyobb magyart, *Kossuth Lajost*.

Sándor József az Emke t. alelnöke köszöntötte fel ezután városunk kiváló vendégét, *Thaly Kálmánt*. A szép tosztt kivonatlag a következő:

Egy angol történetíróról olvasta — ugymond — hogy egy éjjelen reggelig tartó víziója volt. Lábatál hadseregeket látott elevenen csatálni, vezéreikkel és élükön lobogóikkal. A magyar nemzetnek is van egy ily történelemtudósa, a ki látnoki szemmel tekint meg-elevenedve maga előtt a nemzet egyik legvéresebb és legfenségesebb korszakát. De nem lábatál, hanem fenn a magasban. Oda emeli föl *Thaly Kálmán* a magyar nemzet egére, mint *Kaulbach* a légben harezoló hunokat, *Rákóczyt* és szabadságért harczoló hadseregét. A magyar nemzeti martírológia fényes fejezetét írja nekünk; századok muiva eltávolítva a bujdosók sírjáról a követ, mint *Krisztus*éről az Úr megbízottja. A feltámadott alkokat felviszi az égig és előttünk, mint követendő példákat tünteti. Nem a szabadság szeretetére tanít, mert hiszen viveur és stréber-korunkban az eszmék meglehetősen hitelüket veszítették, hanem *jellemre*, jellemességre szoktatja példáival a nemzetet. Erre van szükség ez idő szerint Magyarországon és nem annyira jelszavakra. *Thaly Kálmán* egy romlott irodalmi korszakban, midőn a külföldi import megrontja és meghamisítja ezt a szegény kis nemzetet, a történelmi sport fenséges genrójének munkása és egy olyan beszéd, a minőt ma

Lipthay Lajos 2 szelv., Dönetiger Hermann 3 szelv., Sina András 1 szelv., Gönczy István 1848-49-iki közhonvéd, Marada László 2-2 szelv.

Persian Kálmán rom. kath. gymnasiumi tanuló könyven begyűlt 1 ft 70 kr. (524 p. sz.) Kolozsvár.

Adakoztak: Persian Kálmán 1 szelv., Péter József plébános 10 szelv., Persian Gerő 2 szelv., Persian György tanácsos 4 szelv.

Bucza Lajos kjsz. 2254. sz. gyűjtőkönnyven begyűlt 1 ft 50 kr. (525 p. sz.) Gajár, Pozsony megye.

Adakoztak: Gremen Béla áll. tanító, dr. Zöllner David k. orvos 2-2 szelv., Trubnyi János 1 szelv., Piszik Samu földbérő 4 szelv., Bucza Lajos k. jegyző 6 szelv.

Cicatricis Béla 838. sz. gyűjtőkönnyvecskén begyűlt 4 ft (526 p. sz.) Derekegyház u. p. Szentes.

Adakoztak: Kiasz József 2 szelv., Cicatricis Béla 3 szelv., Kovács János, Bajcsi Gábor 2-2 szelv., Lubanovics Mari, Szabó Károly, Váczai József, Egeő István, Gulyás András 1-1 szelv., Olivashallan, Godor Máté, Zsoldos Ferencz, Muzsik István, Pelles 2-2 szelv., Eptom Sándor 3 szelv., Dvz. Dancsó Jánosné, Bellén László, Langer Zsigmond, Mészáros Imre, Halupa István, ifj. Molnár Bálint, Krahát András, Pethő József 1-1 szelv., Imenák Imre 5 szelv.

Köszegi Samuel 3179. sz. gyűjtőkönnyven begyűlt 5 ft (527 p. sz.) levonva 10 kr. postaköltség, Harasz-tos, u. p. Fejvincz.

Adakoztak: Köszegi Samuel, Varga Györgyné 5-5 szelv., Bartha Geröly 2 szelv., Bartha Lujza, Bartha Lsz-

ARANY KÖNYVE.

Gladwicht 1-1 szelv. Okolicsányi 2 szelv. Kégy, Schwendt János, Schmidt Ferencz, Kovács, Nagy, Pollák, Werner F., Pautelnér, ???, Schröder, ???, Sch, M., 1-1 szelv. Cselkó Jenő, Szerényi Eugénia, Szerényi Lujza, Szerényi Lona, Szerényi Gyula, Pityi Pálkó, Hollós, Miss Thompson, Lengauer reny M. Eredics Ferencz 1-1 szelv. Polják Ambrus 5 szelv.

Adakoztak: Csáder Ernő, Szalay József, Kas-sai, Gerő 1-1 szelv. gr. Somstich László 4 szelv. Katalin, Pirczala Imre 5-5 szelv. Dr. Furst, Reiknm Odón 1-1 szelv. Luczifer 3 szelv.

Kubina Ignác kjsz. 1056. sz. gyűjtőkönnyven begyűlt 50 kr. (509 p. sz.) Kispéczen, u. p. Kajár (Győr-megye).

Adakoztak: id. Söveg Pál 2 szelv. Neubauer Iduska, Zacher Sándor, Kubina Ignác 1-1 szelv.

Féjer Kálmán kjsz. 1169. sz. gyűjtőkönnyven begyűlt 50 kr. levonva 15 kr. postaköltség (510 p. sz.)

Adakozott: Féjer Kálmán kjsz. 5 szelv.

Somogyi Imre k. jegyző 2504. sz. gyűjtőkönnyven begyűlt 5 ft. (511 p. sz.) Timarón. u. p. Szabolcs.

Adakoztak: Markovics Bertalan, Pap F. János, Danyi József 1-1 szelv. Prokop József 2 szelv. Prokop László, Gyula, Csornyei János, Bian Adolf, Vatamányi András F.,

A KOLOZSVÁRI 1848-49. ORSZ. EREKLYE-MUZEUM

A KOLOZSVÁRI 1848-49. ORSZ. EREKLYE-MUZEUM

küldeni. Kérésemnek oka az, hogy 4 hétig ágyba feküdtem s el-
inte nem akartam más által folytatni a gyűjtést, abban a remény-
ben, hogy magam többet kapok.

Igen kérem a tisztelt bizottságot méltóztassanak számomra
azt a lapszámot elküldeni, melyben az adakozók nevei ki lesznek
tüntetve, hogy esetleg az nekem nyugtául szolgálhasson.

S midőn sajnálatomat fejezem ki, hogy nem vagyok abban
a szerencsés helyzetben, hogy nagyobb összeget gyűjthettem volna,
engedjék meg önök, hogy - bár jelentéktelen gyermeke imádott
hazánknak - hódoló tiszteletemet fejezhessem ki önök előtt, kik
ama magasztos cél érdekében szent lelkesedéssel működnek. Az
összeg 9 f. 40 kr. utalványlapon van postára téve. Kántor Jánosi,
1893. 24/11 Megkülönböztetett tisztelettel, *Csujja Imréné, Dienes
Janka.*

Adakoztak: Fisch Hermann 2 frt, Jeney András, Klein
Ignác, Salamon Lázár, Klein József, Klein A. Nagy János
1-1-1 szelv. Menyhért Sándor, Ibrányi István. Nagy László
2-2 szelv. Jeney István, Váradi Sándor, Kállai Bajlos I.
1-1 szelv. Polonyi Frigyes, Rőöz Emanuel, Schwartz Ignác,
N. N. 2-2 szelv. Katz Jákob, Reinitz B. Elek Imre, Elek
József, Barta András, Grossberger Mór 1-1 szelv. Seges-
váry 2 szelv. Tauszig Gyula 2 frt, Bláss Jónás 1 szelv. Pon-
gor Samu 10 szelv. Jeszenszki Ferencz 1 szelv. Nagy Ist-
ván, Csujja Imréné 2-2 szelv. Hetey József, Szigethy Gyula
ref. s. lelkész. Juhász János 1-1 szelv. Boross Ida, Csujja
Imre 2-2 szelv.

Gönczi István községi főbíró 2527 sz. gyűjtőkönny-
ven begyűlt 5 frt (523 p. sz.) Oros, Szabolcs megye.

Adakoztak: Gál Jenő, Orosz Pál, Molnár Ferencz, dr.
Iser Mór, Czipszer Dezső, Vilár Andor, Lányi Antal 5-5
szelv., Bacskay Albert 1 szelv., P. Nagy Mihály 4 szelv.,

ARANY KÖNYVE.

Szücs János, Sarkó Ferencz, Vatamányi Ferencz 1-1-1 szelv.
Könmerling János 2 szelv. Kiss Lipót, Auró János Ekker
József, Papp Mihály, Bálint Dániel, Siegelbaum Bert, Pász-
tór József, Dankó György L. 1-1-1 szelv. Dobozy István,
Szabolcs 10 szelv. Onányi György, Pirsinger János Nyir-
egyházán, Komján Mártonné, dr. Szabó István 1-1-1 szelv.
Török György, Oroven Géza 2-2-2 szelv. Supér Mihály, Ber-
kovics József, Bodnár Miklós, Somogyi Imre, Somogyi Im-
réné, Somogyi Irma és Vilma 1-1-1 szelv.

Kiss Péter jegyző Lovászpatonán 3651. sz. gyűj-
tőkönnyvecskén begyűlt 2-50 frt. (512 p. sz.) Lovász-
patona, Veszprém megye.

Adakoztak: Kiss Péter jegyző 3 szelv. Varga Mihály
2 szelv. I. Káldy Dániel, Pölöskei István K, Torony An-
drás, ifj. Baranyai István, ifj. Baranyai Istvánné, Kovács Éva,
Baranyai Rózi, Baranyai Erzsébet, Borbély József, Borbély
Erzsébet, Bácsi István 1-1-1 szelv. Pitying József és csa-
ládja 5 szelv. Kiss Kálmán és neje Kiss Jolán, Kiss Ernő,
Lajos és Kálmán, Kiss Jolán és Kiss Böske, Kiss Lidia, Kiss
Margit Budapest 1-1-1 szelv.

"Az oszt. magy. ált. tisztviselő-egylet páncsovai ta-
karék- és előleg-társulata" 1437. sz. gyűjtőkönnyvecskére
küldött 1 frtot. (505 p. sz.)

A "Nagyvárad-velence s váraljai takaré- és se-
gély-egyleti szövetezet" Nagy-Váradon 1258. sz. gyűjtő-
könyvecskén begyűlt 2-10 frt. (513 p. sz.)

Adakoztak: Virányi G., Jámbor János 1-1 szelv. Róz-
Simon 3 szelv. Szonetka György, Mart Ferencz, Farkas Jó-

Van szerencsem mind a kiskönyvecskéket, mind az ide mellé-
kelt 5 frtot risztelvel megküldeni s hatali kitűnő jogász öcsém-
mel betérjesztetni, fogadják bizalmukért legforróbb áhvdzlettem-
Ugy hiszem, hogy Szigethy kedves bajtársam m g r g ream em-
lekezni, és mitán több helyen találkoztam. Incegy Samu ezredes
uralt, szintén van szerencsem ismerni. Ha jól emlékszem az In-
cegy urak egyikével még Kriszcsón, Károly-Fehérvárnál és Nagy-
Halmágyon együtt működünk. Egy 80 éves öreg, ha felejt is vala-
mit, ne tessék bünti félteni, mert a hosszu idő min tont felejt és
elseper.

Isten áldását kérem az urak működésére, fogadják még
egyszer legőszintébb bizteltetemet és jó kívánatomat, maradtam
hisztelő, ha bajtársok Mr. *Miletics Mándics Pál*.

Adakoztak: Lieberman Salamon, Fruchter Mózes, Stein
Henrik, Bökenyi Béla és Ida, Bökenyi Dániel, Jankovich ny.
százados, Buzath Márton, Kolman József, Mándics Pál ny.
százados, Mándics Ervin, Csapodi Sándor, Krasszay Zsigmond
1—1 szelv., Pan Manó 3 szelv., Bernath József 2 szelv., Suba
N., Novák Kálmán 1—1 szelv., Novák Elemér 2 szelv., Dr.
Novák Károly kincstarti főorvos 4 szelv., Sand Ágoston ke-
reskedő 3 szelv., Páll Joachim kereskedő, Marossan Albert
gyógygyezéresz 2—2 szelv., Pantján Andor kereskedő 3 szelv.,
Kádas István, Nemessanszky József 1—1 szelv., Todorovitz
testvérek, Szép Antal 3—3 szelv., Peterffy Imre 2 szelv.,
Gzirusz János 5 szelv.

(*Csiva Imréné* urnó az alábbi level kísérelében 2617
sz. gyűjtőkönnyvecskéjére beküldött 9 frt 40 krt. (5 2. p. sz.)
Tiszelt Bizottság!

Férjem Csnya Imre korfejézőhöz küldött 2617. számú gyűj-

ARANY KÖNYVE.

A KOLOZSVÁRI 1848—49. ORSZ. EREKLYE-MUZEUM

Adakoztak: Hegyesi Márton ügyvéd N.-Várad, Hegyesi
Mártonné szül. Beöthy Eszter, Hegyesi Pál, Hegyesi Péter,
Hegyesi Katka, Hegyesi Anikó, Hegyesi Eszter, Hegyesi Péter,
dorka, Hegyesi Pistike, Biro János ev. ref. lelkész Ór-
vend, Beöthy David joghallgató N.-Várad, Beöthy Attila föld-
bírtokos Orvend, Barbásy né Sebess Maria Tenkén, Beöthy
Stádnorné, Hencida, Bunyitay Vince c. kananok, N.-Várad,
Mihlye Gyula törv. bíró, N.-Várad Mihlye József Jégző, Bi-
har-Nagy-Bajom 1 szelvényt Kiss Gábor nyus. Jégző, Bi-
monstor-Pályi, Dr. Sebess Lajos orvos, Tenke, Kacsara Pé-
ter földbírtokos, Királyi, Dr. Sebess Gyula földbírtokos, Fekete-Söt
Máté Lajos asztalos mester, N.-Várad, Beöthy Sándor föld-
bírtokos, Henczida 5—5 szelvényt. Szathmary Zsigmond föld-
bírtokos, N.-Szalonta 10 szelvényt.

Nemes Miletics Mándics Pál nyug. százados bajtárs-
161 az alábbi level kísérelében 5 frtot veltünk (p. sz. 516)
A level így szól:

A KOLOZSVÁRI 1848—49. ORSZ. EREKLYE-MUZEUM

zsef, Sándor Alajos, Olvashatlan, Ludwigh József, Gyenge
Imre, Papp József, Károly Andras, Kovacs Odon md-aszta-
los, Olvashatlan, Pfeiffer Ignác, Sándor Alajos, Magdics Ka-
roly, Feldmann Izidor, Bány Sámuel 1—1 szelv.

Oze Sipos Sámuelné fizelt a múzeum részére 1
forintot. (515. p. sz.) látogatási díjúl.

Hegyesi Márton ügyvéd gyűjtőkönnyvecskéjén be-
gyűlt 5 frt. (514. p. sz.) Nagy-Váradon.

Adakoztak: Hegyesi Márton ügyvéd N.-Várad, Hegyesi

ARANY KÖNYVE.

A KOLOZSVÁRI 1848—49. ORSZ. EREKLYE-MUZEUM

ter, Bartha Anna, ifj. Bartha Gergely, Szász József Györgyé,
ifj. Bartha Béni, Bartha Béla Béné, Tatár József, Bartha
Dániel, Benedek Sándor, Benedek Beniamin 1—1 szelv.,
Sklár Mór, Zuckerman Jakab 2—2 szelv., Bálint Endre
3 szelv., Nagy István, özv. Horváth Györgyné 5—5 szelv.,
Kovács Ferencz, Kovács Gyula, Tatár Jenő 1—1 szelv., Ta-
tár Dániel 2 szelv., Tatár Lőrincz 5 szelv.

Máramaros-szigeti Népbank 528. gyűjtőkönnyvecs-
kéjén begyűlt 5 frt (528. p. sz.)

Adakoztak: Hostsuk János 3 szelv., Vékony Antal,
Ágoston Sándor, Altman Ödön 2—2 szelv., Kósa Lajos Hosz-
szumezón 1—1 szelv., Voigt Herman Huszt 4 szelv., Koff-
ler B. Técső 5 szelv., Czik J. A. Nereszmicze 3 szelv., Fej-
ér János. Balázs Sámuel, Szerka József, Kádas István, Kuszli
Imre, Kábán Bernát 2 2 szelv., Gavallér Lajos, Kosinczky
Károly Herskovics Miksa Szatmár 3—3 szelv., Keresztény
Gyula 2 szelv., Kreiszel Géza 5 szelv.

Heyder Ödön 2041. sz. gyűjtőkönnyvén begyűlt 5
frt (529. p. sz.) Alberti Irsán (Pestmegye).

Adakoztak: Szabó Anna, Ulmer István, Szabó Lajos
5—5 szelv., Cservenycz Sándor 1 szelv., Lavicska Ferencz,
ifj. Berger Lipót, Levien Ferencz 2—2 szelv., Bleier Gyula
3 szelv., Petró Pál 4 szelv., Gilyás János 1 szelv., Suhajda
József 5 szelv., Berger Mór, Köves Lajos, Vághelyi Lajos,
Szabó Kálmán Cz.-Berczel 2—2 szelv., id. Berger Lipót 1
szelv., Strasser Ábrahám 5 szelv., Tassy Kálmán 1 szelv.

Raksányi Kálmán 2040. sz. gyűjtőkönnyvecskéjén be-
gyűlt 4 frt (529. p. sz.) Alberti Irsán.

Szöcs Józsi, Römer S. Jancsó Mihály, Stener Károly, Schmidt
Victor, Pénzes-Sándor, Rózsa Béla, Bartha Gyula, Mestitz
Hestitz Henrik, Jakab Géza, Pénzes Sándor 1—1 szelv.
Schuller János, Meszicsek Katinka 2—2 szelv. Bartha Ist-
ván 1 szelv.

Csiha Gábor egyleti elnök 614 sz. előfizető az
ereklye-múzeum részére küldött 2 frtot (61 p. sz.) Hajdú
Nánáson.

A „Szepes-ófalvi takarékpénztár“ 866. sz. gyűjtő-
könyvecskéjére küldött 2 frtot (503. p. sz.)

A pozsonyi kir. jogakadémia 318. sz. gyűjtőkönny-
vecskén begyűlt 15 frt. (504. p. sz.)

Adakoztak: Kégly Károly jogad. joghallgató gyűjtése:
Kégly joghallgató, Tallián Ödön, Tallián Ödön és Pekovich
Antal, Gunesch Gusztáv, Bacskák Aladár, K. K. Olvashatlan,
Olvashatlan, X. Y., N. N., Kégly Márta, Kégly, Kusztrich
1—1 szelv. Mihályi 2 szelv. Jankovics, Föttler, Olvashatlan,
Sztankovics, Moccsary Margit, Stay Anna 1—1 szelv. Du-
bovszky, Wagner, 2—2 szelv. Kropf Á. Kropf Mihály, Kropf
Micz, Emery, Kolbelwand Weiss 1 1 szelv. Nirutee család
6 szelv. Dobesányi Ferencz 3 szelv. Petrovich, Bányai Z.,
Marsovszky, Nemák, M., K. T., M. P., P. J., S. T., 1—1
szelv. Vagyon Árpád, Laji 1—1 szelv. Nirutee 3 szelv. Ja-
novszky Lajos, Márton Andor, Sch. M., Olvashatlan, Olvas-
hatlan, F. F., Sirkeld, Sottel, Wurx, Nagy Ó, Kégly, Ri-
pityók, Stomp 1—1 szelv. Hollós, Resca joghallgató, Ol-
vashatlan 2—2 szelv. Prikkel, Herr, Olvashatlan, K. Jan-
Jankovich, Tesch Nándor, Vermes S. Olvashatlan, Tóth Géza,

tartott, jobban termékenyíti a magyar kultúrát, mint száz politikai kortesbeszéd: kívánja, hogy ez szív, ez a fej valóban sokáig dobogjon és éljen Magyarország és a magyar nemzet számára, mert, ha van a ki elmondhatná Mirabeauval: „vajha ezt a fejet valakire hagyhatnám örökül“, akkor Thaly Kálmán az köztünk és mi vagyunk, a kik ennek a lehetőségét kívánhatjuk. De mért az nem lehet, azért az Isten hallgassa meg éljeneinket, melyek reá hangzanak.

Ezután dr. Szédeczky Lajos egyetemi tanár köszöntötte fel Kury Klárát, Kolozsvár kedvencét, ki a fő- és székvárost is egyszerre meghódította isten adta üde kedvességével, elragadó játékával, de a ki ünnepeltetése közepette sem tud megfelekedezni az öt annyira szerető kolozsvári közönségről, mely valósággal tenyerén hordozta.

Most Thaly Kálmán emelkedett fel helyéről és nagy figyelem mellett köszöntötte fel egy igen szép és nagyhatású beszédben Kolozsvárnak szépért és nemesért lelkesedni tudó s az ősök erényeiben megmaradt közönségét.

Ifj. gr. Bánffy Miklós a márcz. 15-iki állandó rendezőbizottságra köszönt poharat. Majd a vendégek távozása után E. Kovács Gyula állott fel s a közkívánatnak engedve, Erdélyi Jánosnak „Az emigránsokhoz“ című gyönyörű költeményét gyújtó hatással szavalta el.

Felköszöntöket mondottak még: Váradi Aurél Sándor József Emke-főtítkárra, Zoványi Jenő Magyar Mihályra, mint az „Ellenzék“ szerkesztőjére, Kovács János a hazafias összetartásra és Gözsi Géza, ki humoros székely tájszólásban tartott köszöntővel mulattatta a társaságot. A jóhangulatu társaság éjfél után oszlott szét. A banketten Salamon János bácsi bandája játszott.

Az ev. ref. gimnázium ünnepe. A kolozsvári ev. ref. kollegium ifjusága szépen ünnepelte meg márczius idusát. A nagy dísztermet zsufolásig megtöltötte a délelőtt 9 órakor kezdődött ünnepélyre a városi közönség, s a hazafias ifjuság. Az ünnep műsorát az ifjusági dalos-egyesület éneke nyitotta, meg s a további pontok közül ki kell emelnünk az ifj. Felméri Lajos önképzőkori titkár szép compositiójú emlékbeszédét, a Csoma Endre szavallatát, végül a Balázs Árpád és Jenői Kálmán által előadott hazafias darabokat. Nagy érdeme van az ünnepek fényes sikerében Kovács Dezső h. tanárnak, mint az önképzőkör elnökének.

Kun-Félegyháza város közönsége ez évben is nagy lelkesedéssel ünnepelt. Az egész város lobogó-díszöltött. Az összes tanintézetekben díszelőadás tartatott. Este pedig 200 teritékű bankett rendeztetett, melyen a „Kunfélegyházi dalkör“ hazafias dalokat énekelt. Az este tényleg szép felköszöntöket mondottak: dr. Holló Lajos, a kerület országgyűlési képviselője, de Zámbo Géza polgármester. Nagy feltűnést és megbotránkozást keltett az egész városban, hogy a templomok a magasztos napon zárva voltak, mert a váci püspök szigorú rendeletben megtiltotta, hogy márczius 15-én a templomokban isteni tisztelet tartassék. Mint értesülünk dr. Holló Lajos képviselő ez ügyben az országgyűlésen interpellálni fog.

Lippán az állami polgári iskolával kapcsolatos kereskedelmi iskolában ünnepelték meg a nemzeti újjászülés nagy napját.

A miskolczi ref. főgymnázium önképző-köre a márczius 15. előtti vasárnap megtartott díszülésén ünnepelte a nemzeti ébredés nagy napját, melyről Molnár Károly szenior szép felolvasásával emlékezett meg, míg a dalárda hazafias dalokat énekelt egy-egy hazafias szónoklat elhangzása után. Ily gyönyörűen ünnepelt a főgymnázium, melynek méltó befejezése volt a 15-én este 6 órakor tartott impozáns fáklýsmenet.

Nagybányán, Wekerle miniszterelnök választókerületében Papp Zsigmond, bizalmas barátja s lapunk munkatársa, tartott emlékbeszédet. Este közvacsora volt.

Nagybecskerekén Zsirus Lajos törvényszéki elnök tartotta az ünnepi beszédet, Törös Tivadar, Bartók Lajos költeményét szavalta. Az esti hangversenyen Ábrányi Emil saját költeményét szavalta, Ábrányiné Wein Margit, az opera művésznője, magyar népdalokat énekelt.

Nagy-Enyeden délután a városház erkélyéről Bartha Gábor elszavalta Petőfi „Nemzeti dal“-át és Werner Gyula dr. beszédet tartott. Este nagy bankett volt.

Nagy-Károlyban a főgymnázium ifjusága rendezett sikerült ünnepet.

A nagy-sajói magyarság is ünnepelt. A ref. templomban Tőkés József lelkész megható imájának hatását az Emke-dalkör szabatosan előadott hazafias dalai emelték.

Nagyváradon a jogakadémia ifjusága rendezett ünnepélyt, melyen jelen volt Barabás Béla orsz. képviselő is. A 48-as párt fényes lakomát adott. Az ünnepély műsora a következő volt: elnöki megnyitó beszéd, Adorján Emil, IV. é. joghallgatótól. — Márczius 15-ike méltatása Irta és felolvasta: Baróthy Pál, III. é. jogh. — Márczius 15-ike. (Jakab Ödöntől.) Szavalta: Tóth Ferencz, I. é. jogh. — Emlékbeszéd Nagy Sándor József és Szacsvey Imre felett. Irta és felolvasta: Dobák Emil, IV. é. jogh. — „Talpra magyar.“ (Petőfi Sándortól.) Szavalta: B. Papp Károly, I. é. jogh. — Emlékbeszéd Rulikovszky Kázmér felett. Irta és felolvasta: Buday Antal, II. é. jogh.

Nyitrán a márczius 15-iki állandó bizottság elnöke Mezey Lajos orsz. képviselő a kegyesrendiek templomában misét mondatott, este pedig bankett volt.

Marosvásárhelyt márczius 15-én három órakor a városház elől elindult ezerekre tehető menet, a tüzoltózenekar indulóval a főtér megkerülve a Rem-szoborhoz ment, mely előtt a régi honvédek testületileg, az ifjuság zászlók alatt vonultak. A betegsegélyző-egylet dalosztálya elénekelvén a Hymnuszt, Almássy Endre Petőfi „Talpra magyar“-ját szavalta el tetszéssel. Utána dr. Fenyvessy Soma tartott emelkedett hangú alkalmi beszédet, mire Tóht László ref. lelkész Kerekes Sámuel tanár alkalmi költeményét szavalta el nagy lendülettel a szózat eléneklésével ért véget a hazafias nemzeti ünnepély. Ezután az óriási menet a tüzoltó zenekarral és dalegylettekkel a hosszú Szentgyörgy-utcán kivonult a postrarétre, Török, Gálffy és Horváth székely vértanúk emlékoszlopához, a hol Almássy és Kirdly tartottak hazafias szavallatot és emlékbeszédet.

Pécsett a jogakadémia ifjusága rendezett ünnepet, a melyen Eötvös Gusztáv joghallgató Kéry Gyulának, a „Pécsi Napló“ segédszerkesztőjének alkalmi költeményét szavalta el. A város föl volt lobogóva.

Az a hazafias magvetés, melyet a kolozsvári társadalom husz év óta a nemzeti ünnepélyek tartása által eszközöl — nemcsak az erdélyi részekben, de Magyarország legmesszibb vidékére is elhatott. Mint lapunkat értesítik, Pécsen — a hol eddig márcz. 15-iki ünnepélyeket nem rendeztek — az idén Végh Lajos indítványára (ki innen néhány hóval ezelőtt távozott oda) szép ünnepélyt rendeztek. Dr. Toldy Béla tartott szép emlékbeszédet. Végh Lajos pedig „Föl a zászlót“ dr. Kis Sándortól s közkívánatra Ditrói Mór: „A nemzet dalnokához“ című költeményeket szavalta el. Kolozsvár hazafias szelleme úgylátszik a legtávolabbi helyekre is hatással van.

Pozsonyban a jogászok a 48-as honvédekkel együtt rendezték az ünnepet. Róbert Arthur ünnepi beszédet mondott, Jankovich Marcell tanulmányt olvasott fel. Este díszelőadás volt a színházban.

Radnán a radnai és lippai intelligencia társasvacsorával ünnepelt. A pohárköszöntők után a társaság felállva énekelte el a Kossuth-nótát és üdvözlő táviratot küldött Turinba

Sepsi-Szentgyörgyön a tavaly megalakított állandó márczius 15-iki bizottság rendezte az ünnepélyt a főtér közepén emelkedő honvéd-szobornál, 3—4 ezer ember jelenlétében. Az ünnepi szónoklatot Gyárfás Győző kir. főmérnök tartotta s a hagyományos „Talpra magyar“-t Takács Mihály ref. lelkész szavalta. A lelkes közönség a Kossuth-nótát énekelve tért vissza a városház elé, melynek díszteremben este 8 órakor kitünően sikerült hangverseny volt. Perczekig tartó tapsokkal fogadták itt a díszes magyar ruhában megjelenő Kelemen Lajosné — Zathureczky Berta urnőt, ki néhány ez alkalomra szerzett gyönyörű dalát játszta el zongrán. Reményik Károly székely. tilinkó-művész forradalmkori dalokkal aratott sok tapsot, dr. Bartha Imre pedig Indali Gyula „Márczius 15.“ cz. versét szavalta el hatásosan. Az ünnepélyt azután egytársas vacsora zárta be.

Szabadkán az általános ipartestület rendezett ünnepet s beszédet mondott Pausics János ipartestületi elnök és Reiser Lajos dr. ügyvéd.

A sarvasi főgymnázium „Vajda-kör“-e nyilvános díszülésel ünnepelt. A dalkör „Himnus“-a után Szász József VIII. o. tanuló, alelnök-titkár megható beszédet tartott. Együttal kiadták a

pályadíjakat, azután több tanuló hazafias szavalata következett, melyek mély benyomást tettek a közönségre. A műsort a dalkar zárta be válogatott kurucz népekekkel.

A *szarvasi* iparos kör ünnepélyén mintegy 90 pár vett részt. *Demcsák* János elnök üdvözlő beszéde után *Kuitik* Endre tanár tartott lelkes felolvasást. Azután társas ebéd volt. Közvacsora volt még ezenkívül a népkörben és a függetlenségi körben, hol *Havivár* Dani országgyűlési képviselő mondta az első felköszöntőt, Kossuthot éltetve.

Szathmárott a Kölesey-kör a polgársággal együttesen rendezte az ünnepet a színházban. A tanítóképző-intézet és az iparos-*ifjak* köre is tartott ünnepet, melyet bankett követett.

Szegeden a belvárosi templomban délelőtt misét mondtak, melyen a hatóság testületileg volt képviselve, élén *Pálffy* polgármesterrel. A többi templomokban is volt mise. Este a népkörök és egyletek lakomákat rendeztek.

Szegszárdon a református templomban *Borzásák* Endre lelkész tartott alkalmi beszédet. A polgári olvasókönyvben *Boda* Vilmos országgyűlési képviselő tartott beszédet.

Székely-Keresztúron a képezde tornatermében folyt le az ünnepély. A programm érdekes volt. Hymnusz, énekelte a tanítóképezdei ifjuság. Emlékbeszédet tartott *Sebestyén* Imre, czimbalmon játszott magyar népdalokat *Raffai* Irma k. a. „Államférfiúi hivatottság és Kossuth hatása.“ Irta és felolvasta *Székely* Áron. A Talpra magyart szavalta *Péterffy* Gy. „Honáruló“, szavalta *Raffai* Irma k. a. és végül *Riadó*, énekelt az ifjuság. Este fáklós zene, utána pedig bankett volt.

Székely-Udvarhelyt az idén is mindhárom főiskola ünnepelt s mivel térhiány miatt nem ismertethetjük külön-külön, csak azt említjük meg, hogy a kath. főgymnasiunban *Gáspár* János, a ref. kollégium ünnepélyén *Rozsnaday* Károly, a főreáliskolában pedig *Tompa* A. tanár mondta az alkalmi beszédet. — A város polgárságának ünnepét a dalegyelet rendezte a régi városház épülete gazdagon fellobogózott termében. A dalegyelet itt többször működött és szépen kitétt magáért. *Csillag* István dr. *Vajda* Emil tanár alkalmi beszédét szónokolta el. A közönség tapsviharral jutalmazta az előadást és a szerzőt hívta ki lelkesedésében. Este bankett volt s a fillérekből begyűlt összeget, ezuttal is részben a Kolozsvárt felállítandó „Szabadság“-szoborra, részben a Petőfi szobor-alap javára küldi be a rendező bizottság.

Szolnokon a Szabadság-téren folyt le az ünnep. *Szewald* Mihály szónokolt. Erre az úrpárttestület rendezett fényes bankettet, a melyen a megye alispánja *Hajdu* Sándor is beszélt. Megütközést kellett, hogy a városházán és más középületeken nem tüztek ki zászlót.

Toroczkó bányaváros a legnagyobb lelkesedéssel ünnepelt. A dalárda a Szózatot énekelte, *Simon* József tűzoltó főparancsnok lelkesítő beszéddel nyitotta meg az ünnepélyt, mire *Gál* Miklós lelkész tartott egy gondolatokban gazdag megható beszédet. Ezután *Pálffy* János szavalta el a „Talpra magyar“-t s az ünnepélyt a dalárda éneke zárta be.

Tordán az idén is több ünnepély volt. A főtéren az ünnepi szónok *Vertán* Endre volt. Az iparosok egyletében *Borbély* György tanár és szerkesztő megnyitója után szavalatok következtek. A dalkör ünnepét társas vacsora követte, melyen *Dulló* János elnök mondá az első felköszöntőt. Az 1848—49-es öreg honvédek, számszerint 38-an *Ferenczy* Ferencz százados vezetése alatt vacsoráltak „fűszerezve az örömmek és fájdalomnak könyeivel.“ A vacsora-osztás, *Kósa* László ügyvéd buzgolkodása folytán a Piros vendéglőben folyt le.

Török-Becsén a független polgárok d. u. kivonultak a temetőbe, megkoszoruzni a 48-as honvédek sírjait, hol a város polgármestere *Bizek* Ármin tartott beszédet.

Uj-Szent-Annán a társaskör rendezett fényes ünnepélyt, melyen *Uherezky* Ottó tartott hatásos beszédet. Este pedig fáklós menetet és utána társas vacsora volt.

Szép ünnepélyek folytak le még a következő városok és helységekben: *Abony*, *Abrudbánya*, *Ada*, *Albert-Irsa*, *Bakony-Tamás*, *Csatka*, *Deés*, *Encsencs*, *Esztergom*, *Eperjes*, *Érmihályfalva*, *Fótha*, *Fűzes-Abony*, *Gyöngyös*, *Győrak*, *Hajdu-Szoboszló*, *Homonna*, *Hétfalu*, *Kamacsa*, *Kemencz Komárom*, *Kraszna*, *Krizsba*, *Kula*, *Losonc*, *Mármaros-Sziget*, *Mindszent*, *Nagykanizsa*, *Nagykikinda*, *Nagy-Kőrös*,

Nógrád, *Ó-Kécs*, *Páhi*, *Pálfa*, *Pankota* *Salgó-Tarján*, *Szászrégen*, *Simontornya*, *Sopron*, *Szilágy-Cseh*, *Szombathely*, *Temesvár*, *Trencsén*, *Torda-Szent-László*, *Uj-Malomok*, *Ujpest*, *Ujvidék*, *Ungvár*, *Zilah*, *Vác*, *Veszprém*. Ezekről az ünnepélyekről lapunk összeállítása után kaptunk tudósítást, részletesen beszámolni velük alkalmunk és térünk már nem volt.

De nemcsak e hazában, hanem másutt is megünnepelték márczius 15-ének emlékét, a merre csak magyar szív dobog. Így *Párisból* írják nekünk, hogy a párisi magyar egyesületben szép ünnepet rendeztek a nagy nap évfordulóján. Az ünnepélyen díszes és nagy hölgyközönség jelent meg. Dr. *Lázár Béla* tartott szép beszédet, érdekes adatokat mondva el a Talpra magyar keletkezésének történetéből. Ezután *Telkes Aladár* Petőfi „Nemzeti dal“-át szavalta, *Rombauer* és *Fresch* urak pedig zongora-, illetve hegedűjátékukkal gyönyörködtették a közönséget.

Adományok a kolozsv. orsz. tört. ereklye-múz.-nak.

(Folytatás.)

Szász Domokos erdélyi ev. ref. püspök és neje sz. *Nagy Ilka urasszony* egy doboz több rendbeli értékes ereklyét küldött a muzeumba. Ez ereklyék leltározva és elrendezve, ki lettek állítva. A tárgyakat az alábbi jegyzék kíséretében juttatta kezeinkhez *Szász Domokosné* ő méltósága: „*Szász Domokos és neje* által beküldött emléktárgyak jegyzéke 1848. és 1849-ből, az „Ereklye Muzeum“ részére.

Két drb nemzeti színű kokárda (horgolva) 225. sz. a.
Egy levélről: Magyarország czimere. 226. sz. a.
Egy honvéd-sapka czimeres gombja. 227. sz. a.
Egy vadász katona sapkájáról jelvény. (Trombita alaku.) 228. sz. a.

Honvéd atilláról 2 drb gomb ónból. Az egyiket Magyarország czimere fölötté magyar koronával, a másikon Magyarország czimere, fölötté a korona helyett egy babérkoszoru s keresztben egy kard látható 229. sz. a.

Négy drb Kossuth bankó: egy drb 10 frtos, egy drb 5 frtos, egy drb 30 kros, egy drb 15 kros.

Egy trikolor szélű selyemkendő, reányomtatva fehérmezőben: „Sajtószabadság. — Nemzeti őrsereg — és Egyenlőség“ 230. sz. alatt.

Két karperecz magyar foglyok által Jósefstadban készítve. *Első karperecz* faragta *Osztrovsky* 1848-ban Szeged város képviselője — barátja *Könyves Tóth Mihály* nevelt leánya *Király Janka* (most özv. *Sámi Lászlóné*) számára neve kezdőbetűivel: K. J. 231. sz. a.

Második karpereczet ugyanonnan küldte *Mikó*, *Csikszék* képviselője, szintén *Király Janka* részére, ki a két karpereczet egy nagy betegsége alkalmával alábbi magyarázó sorok szerint) barátjának *Szász Domokosné*nek ajándékozta emlékül, ki *Sáminé* *Király Janka* beleegyezésével küldi a 2 tárgyat az Ereklye Muzeum számára. 232. sz. a.

„*Midőn* nevelő atyám, *Könyves Tóth Mihály* *Olmützvárból* Jósefstadba lett áthelyezve, az egyik fogoly társa, ki az 1848-iki országgyűlésen Szeged városát képviselte, *Osztrovsky* ur, puszpáng fából karpereczet faragott nekem, melyre nevem kezdőbetűje K. J. van véve és ugyanakkor *Mikó* ur, *Csikszék* képviselője egy aczél-sodronyból készült karpereczet küldött, mi szintén saját munkája volt, egy kis lánccs és lakat volt rajta, de sok kezen ment keresztül míg Kolozsvárra érkezett s a lánccs el volt szakítva s a kis lakat, mely hozzá tartozott nem volt rajta. — Abban az időben a nők ilyen karpereczet viseltek. A fogságban levő kedveseik súlyosabb lánccsait a karjukon levő utánzás minden perczen eszöbbe juttassa. — Miután nem voltak leánygyermekeim egy nagy betegségben barátnémnak ajándékoztam e drága emlékeket, tudva, hogy ő meg fogja becsülni, és azt beleegyezésemmel ajándékozta a muzeumnak.“

„*A magyar nemzet függetlenségi nyilatkozata*“ 1849. ápril 14. Egy 4 lapból álló negyedretes nyomtatott füzet. 178. sz. a.

Három drb nyomtatott költemény: „*Nemzeti dal*“ *Petőfitől* 1848. márcz. 15-iki második kiadás. 179. sz. a. 2. „*Néphymnusz*“ 3. „*Az erdélyi muzeum megnyitási ünnepén.*“ 1859. nov. 23-án *Meggyes Lajostól*

Egy vers kéziratban 1849-ből, mely a magyarok ellen harcoló osztrák, orosz és oláhokat nevetségesé teszi.

Egy brassó bevételét tárgyazó levél 1849. márczius 22-ről atyám *Nagy Ferencz* tanárnak szóló. Küldte *Fekete Lajos*.

Kolozsvár, 1893. márczius 14-én.

Szász Domokosné sz. *Nagy Ilka*.

Az adományok nyugtázását folytatjuk.